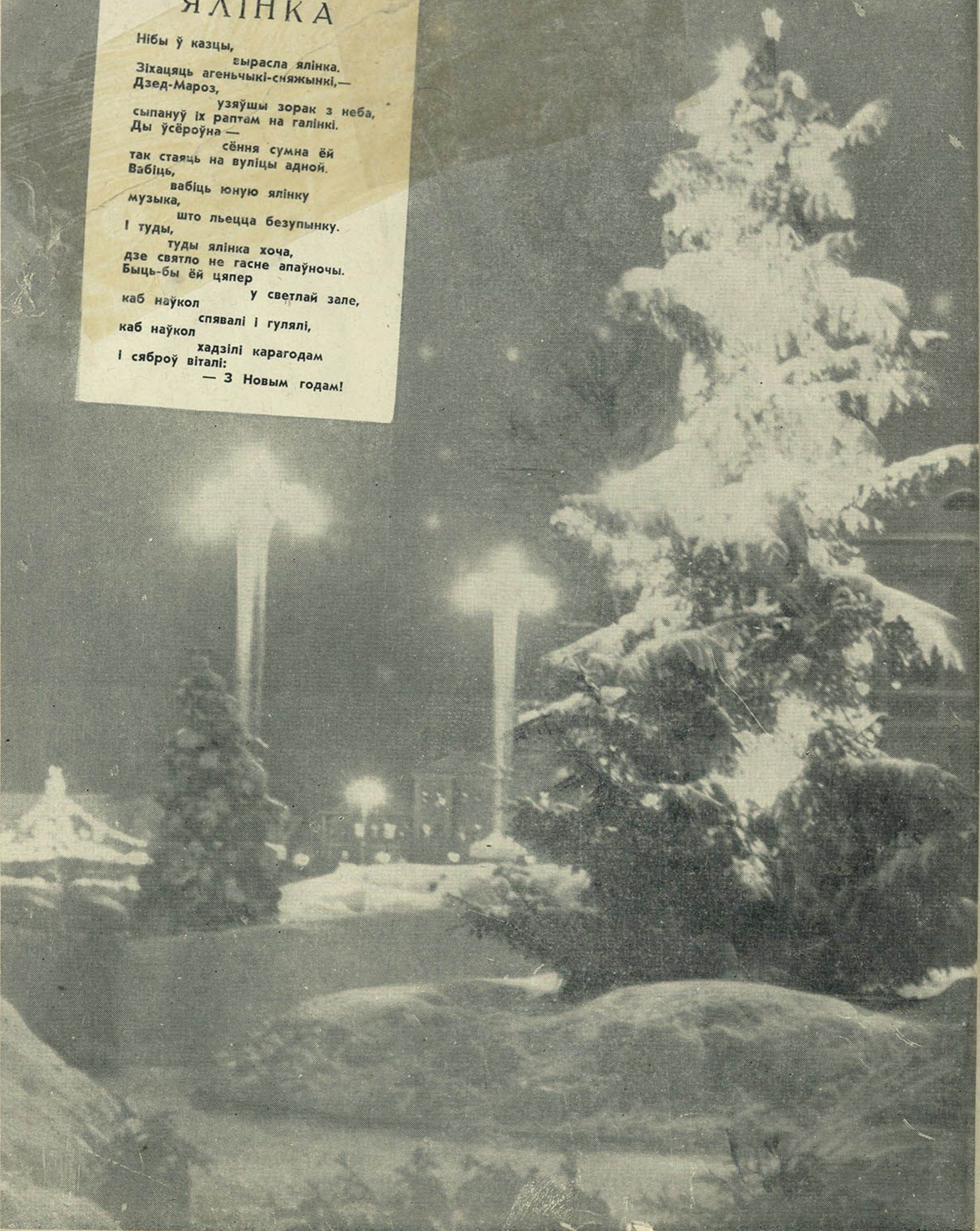

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА
12 СІНЕЖАНЬ 1955г.

З новым
годам!

Артур Вольскі
ЯЛІНКА

Нібы ў казцы,
вырасла ялінка.
Зіхацяць агеньчыкі-сняжынкі,—
Дзед-Мароз,
узяўшы зорак з неба,
сыпануў іх раптам на галінкі.
Ды ўсёроўна —
сёння сумна ёй
так стаяць на вуліцы адной.
Вабіць,
вабіць юную ялінку
музыка,
што льецца безупынку.
І туды,
туды ялінка хоча,
дзе святло не гасне апаўночы.
Быць-бы ёй цяпер
у светлай зале,
каб наўкол
спявалі і гулялі,
каб наўкол
хадзілі карагодам
і сяброў віталі:
— 3 Новым годам!

СЛАВА РАДЗІМЕ!

ПАДЫХОДЗІЦЬ к канцу 1955 год. Шмат добрага прынёс ён савецкаму народу. Яшчэ прыгажэй і багацей стала наша вялікая Радзіма — Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік. Слаўна ў гэтым годзе папрацаваў наш гераічны рабочы клас. Гэта яго намаганнямі, яго залатымі рукамі і дапытлівым розумам датэрмінова выканан пяты пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі.

Каго з нас не радуе той факт, што за гэты год далёка наперад пайшла наша цяжкая і лёгка прамысловасць. Каго з нас не радуець дасягненні працаўнікоў сельскай гаспадаркі, якія вырастлі, нягледзячы на неспрыяльныя кліматычныя ўмовы, больш высокі ўраджай, чым у мінулым годзе.

Шмат добрага прынёс адыходзячы год і нашай рэспубліцы. Кожны яго дзень быў насычаны працоўнымі подзвігамі, слаўнымі справамі. У гэтым годзе ў нас уступілі ў строй новыя выдатныя прадпрыемствы. У іх ліку першая чарга мінскага камвольнага камбіната, завода жалезабетонных канструкцый і многія іншыя. Бадай, не на дзесяткі, а на сотні тысяч трэба было-б весці падлік, каб даведацца, колькі сем'яў у рэспубліцы справілі сёлета новаселле, колькі юнакоў і дзяўчат атрымалі дыпламы і атэстаты сталасці, колькі малышоў упершыню пераступілі парог школы.

Сустрэча новага года сёлета супадае з важнейшай падзеяй у жыцці нашай краіны — падрыхтоўкай да XX з'езду Комуністычнай партыі Савецкага Саюза. Цяпер не знойдзеш у нас такога кутка, дзе-б не рыхтавалі дастойную сустрэчу з'езду. Комуністы і беспартыйныя — усе савецкія людзі імкнуцца выканаць свае сацыялістычныя абавязальствы, імкнуцца як мага лепш працаваць. Хіба гэта не з'яўляецца ярчэйшым сведчаннем магутнага адзінства партыі і народа?

1955 год застанеца незабыўным і для нас, работнікаў мастацтва. Яркая падзеяй гэтага года з'явілася Дэкада беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве. З вялікім творчым хваляваннем ехалі мы ў сталіцу. І як радаваліся мы, усе работнікі культуры, ды і ўвесь беларускі народ, што агляд прайшоў па-спяхова.

Высокая ацэнка, прынцыповая крытыка, сяброўскія парады натхнілі работнікаў культуры. Яны яшчэ з большай настойлівасцю змагаюцца за высокую ідэйнасць літаратуры і мастацтва, нястомна ўдасканальваюць сваё майстэрства, імкнуцца стварыць новыя высокамастацкія творы, вартыя нашага вялікага народа.

І яшчэ адну падзею надоўга запомнілі работнікі мастацтва і літаратуры. Нядаўна Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы ў поўным складзе і група салістаў Беларускага опернага тэатра па запрашэнню нашых польскіх сяброў прынялі ўдзел у месячніку польска-савецкай дружбы ў Варшаве. Выключна радасны, цёплы прыём, душэўныя гутаркі, захапляючыя ацэнкі польскага гледача — усяго гэтага нельга забыць. Гэта было яшчэ адно сведчанне непарушнай

брацкай дружбы двух бліжэйшых суседзяў — беларускага і польскага народаў.

Падводзячы вынікі сваіх дасягненняў за 1955 год, гавораць аб далейшых задачах і планах, мы перш за ўсё думаем аб нашай вялікай партыі, якая вядзе савецкі народ ад перамогі да перамогі, аб нашым родным савецкім урадзе.

Гэты год прынёс сумленным людзям усяго свету ўпэўненасць у тым, што мір ва ўсім свеце можа быць захаваны і ўмацаваны. Мудрая знешняя палітыка Савецкай дзяржавы накіравана на ўмацаванне міру, на магчымасць мірнага суіснавання і эканамічнага супрацоўніцтва двух розных сістэм: капіталізма і сацыялізма.

Важнейшай міжнароднай падзеяй гэтага года была Жэнеўская нарада Кіраўнікоў урадаў чатырох дзяржаў. Дух Жэневы — дух дружбы і салідарнасці — выклікаў у сумленных людзей свету вялікія надзеі.

Мір асабліва дарагі жанчынам. Летам у Лазане адбыўся Сусветны кангрэс маці. У гісторыю барацьбы народаў за мір ён упісаў яшчэ адну выдатную старонку. На кангрэс сабраліся жанчыны-маці 66 краін. Яны пакляліся аддаць усе сілы для свяшчэннай барацьбы за мір. «Маці, якія даюць жыццё, хочучь яго абараніць», — гэты дэвіз кангрэса стаў дэвізам жанчын усяго свету.

Мы ведаем, што ёсць яшчэ на зямлі такія людзі, якія мараць аб вайне. Кожнаму зразумела, што вайна патрэбна ім для таго, каб на крыві і жыцці чалавечтва нажыць як найбольш мільярдаў.

Савецкія людзі гавораць гэтым панам, якія любяць заграбаць жар чужымі рукамі: «Не жартуйце з агнём!».

Спакойна і ўпэўнена сустракае савецкі народ новы, 1956 год. Мы спакойны, бо ведаем, што новы год прынясе нам новыя грандыёзныя перамогі.

Савецкія людзі спакойны і ўпэўнены ў заўтрашнім дні яшчэ і таму, што няспынна расце лагер міру і дружбы, што наша міралюбівая палітыка сустракае гарачае падтрыманне ў сумленных людзей усяго свету. Аб вялікай любові народаў да нашай краіны сведчыць выключна прыязны прыём, аказаны Старшыні Савета Міністраў СССР Н. А. Булганіну і Члену Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Н. С. Хрушчову ў Індыі і Бірме. Цяжка знайсці словы, якімі-б можна было перадаць, з якім вялікім энтузіязмам сустракалі ў гэтых краінах нашых кіраўнікоў — пасланцоў Савецкага Саюза. Гэта была незабыўная, хваляючая дэманстрацыя дружбы міралюбівых народаў.

Пройдзе яшчэ некалькі дзён, і ў кожным нашым доме за новагоднім сталом збярэцца свая сям'я, прыяцелі, таварышы. Калі крэмлёўскія куранты праб'юць 12 раз, мы ўсе ўзнямем бакалы. І першы наш тост будзе за нашу вялікую Радзіму, за нашу партыю, за наш народ.

З Новым годам, дарагія сябры!
З новым шчасцем!

Л. П. АЛЕКСАНДРОУСКАЯ,
народная артыстка СССР.

Асабістым прыкладам

НАША краіна перажывае знамянальны дні — мы набліжаемся да XX з'езду Комуністычнай партыі Савецкага Саюза. Паўсюды разгарнулася сцягавая спартоўка за дастойную сустрэчу з'езду. Савецкае сялянства далучае свой голас да галасу рабочых і абавязваецца сустрэць з'езд новымі поспехамі ў калгаснай вытворчасці.

Я хачу раскажаць аб рабоце нашай партыйнай арганізацыі, аб тым, як комуністы калгаса асабістым прыкладам, добрасумленнай працай мабілізуюць калгаснікаў на выкананне пастаўленых перад імі задач, вядуць арцель да заможнасці і славы, прымнажаюць багацце Радзімы.

Гады два назад на пасяджэнні праўлення падбіралі звеннявых па лёну. Мы яшчэ раней звярнулі ўвагу на старанную калгасніцу Вольгу Сачок. Яна заўсёды ахвотна ішла на любую работу: вазіла гной, палала, сеяла, стагавала сена. Нам здавалася, што, атрымаўшы звяно, яна будзе яшчэ больш стараннай. І не памыліліся.

Вольга пачала наведваць аграцэхкурсы, раіцца з аграномам. Звяно яе атрымала лепшы ўраджай у калгасе. Першы год яна моцна трымае. Сёлетаксма дабілася па 4,5 ц валакна і па 4,2 ц насення з гектара.

Хутка год, як Вольгу Сачок прынялі кандыдатам у члены КПСС.

На жывёлагадоўчай ферме для ўсіх прыкладам з'яўляецца цялятніца Алена Малая. У яе не было падзяжу, увесь маладняк добра ўкормлены. На чале фермы стаіць комуніст М. Простак.

Наш калгас пяць год трымае пераходны Чырвоны сцяг Рудзенскага райкома партыі і выканкома райсовета за лепшую па раёну ўраджайнасць збожжавых. Вынікі за некалькі апошніх год паказваюць, як мы адваёўвалі ў прыроды цэнтнер за цэнтнерам. У 1953 г. сярэдні ўраджай збожжавых быў сем цэнтнераў, а ўжо ў мінулым — амаль дзевяць. Азімых сабралі на чатырнаццаць — шаснаццаць цэнтнераў.

Халодная, дажджлівая сёлетняя вясна крыху пагоршыла вынік — на вялікіх масівах азімыя вымаклі. Дзяржава выплаціла калгасу больш трыццаці тысяч рублёў страхуўкі. І ўсё-ж сярэдняя ўраджайнасць засталася ў нас лепшай.

Як мы дабіліся першынства? Трэба добрым словам успомніць нашага агранома т. Залатарэвіч, якая настойліва знаёміла з асновамі аграцэхнікі брыгадзіраў, звеннявых. Але нельга забываць і стараных калгаснікаў, якія працавалі ў полі. Нельга забыць і аб той масава-выхаваўчай рабоце, якую праводзіла партыйная арганізацыя.

У нас створаны агіткалектыў з 27 чалавек. Ва ўсіх брыгадах, звеннях, на жывёлагадоўчых фермах, у палявых станах працавалі агітатары-чытчыкі.

Гэта комуністы Іван Скорбагаты, Ніна Сачок, Вольга Сачок, Нікалай Сачок, Уладзімір Катлянік, Уладзімір Савіч, наш аграном, настаўнікі, комсамольцы. Кожнае рашэнне партыі і ўрада агітатары даводзяць да ведама ўсіх калгаснікаў, мабілізуючы іх на выкананне пастаўленых задач.

Ёсць у нас клуб, бібліятэка, дзе праводзім даклады, лекцыі.

У нашым калгасе працуе лекторый Заазерскай селекцыйнай станцыі. Лектары — навуковыя супрацоўнікі станцыі — прыязджаюць да нас з дакладамі.

Нядаўна калгаснікі праслухалі даклад аб І. В. Мічурыне, яго геніяльных працах. Узначальвае лекторый т. Пак.

У брыгадах рэгулярна выпускаюцца насценныя газеты, «маланкі».

Усё гэта дапамагло партыйнай арганізацыі ў рабоце па выхаванню людзей. Зараз у нас няма перадавікоў.

У нас паважаюць Хіму Уладзіміраўну Сачок. У гарачую пару яе можна ўбачыць на любой палявой рабоце: на падкормцы, праполцы, сартаванні насення, малацьбе. За дзесяць месяцаў яна выпрацавала трыста працадзён.

Прыклад выключнай працавітасці паказвае Алена Яўменаўна Сачок. Ёй

58 год, але маладым не ўступіць у рабоце! Толькі за дзесяць месяцаў ёй налічана трыста дзесяць працадзён. Добра працуе Надзея Сцяпанаўна Коўзель — звеннявая па лёну. Зараз, калі звяно скончыла апрацоўку лёну, яна

Сакратар партыйнай арганізацыі калгаса «Барацьба» Тацяна Маркоўна, рэдактар насценнай газеты Нікалай Чахоўскі і член рэдкалегіі комсамола Валентіна Савіч складаюць план чарговага нумара насценнай газеты «За высокі ўраджай».

малоціць, возіць гной, сартуе насенне. Выпрацавала трыста дваццаць працадзён.

У калгасе шмат працавітых людзей. Да 38-й гадавіны Кастрычніка праўленне прэміравала 23 перадавікоў, з іх 18 жанчын: Алена Сачок, Вольга Сачок, Вера Войтка, Хіма Сачок, Ганна Дрозд, Надзея Коўзель і іншыя. Усе яны — перадавікі спартоўкі з калгасам «Перамога», з якім спартоўкаем не першы год. Пераможцы моцна трымаюць першынство ў жывёлагадоўлі, а мы ва ўраджайнасці збожжавых ідзем уперадзе.

Партыйная арганізацыя некалькі раз слухала тав. Простак аб стане жывёлагадоўлі, паказала праўленню, што неабходна пабудаваць тынавы кароўнік, абору, аўчарню, прымацвала да фермы комуніста, намесніка старшыні калгаса — М. Сачок.

Калгас наш, хоць і невялікі, але сёлетак будзе мець ужо мільёны прыбытак. У дамах калгаснікаў — радыё, электрычнасць. Калгас мае чатыры грузавыя машыны. На Усесаюзную сельскагаспадарчую выстаўку ў Маскву нашы калгаснікі ездзілі на гэтых машынах.

Нельга сказаць, што з дысцыплінай у нас усё добра. Ёсць і надбайныя людзі, якія пагарджаюць грамадскімі інтарэсамі.

Неяк увосень, калі трэба было выбраць бульбу, пачала правяраць выхад

Лепшая звеннявая па лёну калгаса «Барацьба» кандыдат у члены КПСС Вольга Сачок.

Фото П. Нікіціна

на работу. Гляджу — на бригадных дварах мала жанчын. Пытаю ў аднаго, у другога калгасніка: чаму жонка не на рабоце? Аказваецца, у іх няпісаны закон: калі муж працуе, жонка дома сядзіць.

Прышлося пагаварыць на партыйным сходзе. Запрасілі актыў.

— Што-ж, — кажу, — будзем дапамагі прасіць у горада, а самі сядзець на сваіх сотках?

Адразу шумна стала. Нехта крыкнуў: — А чаму жонка старшыні не працуе ў калгасе?

— Ды хіба старшыні толькі? Жонкі ўсіх брыгадзіраў свае соткі абходжваюць.

Стала ясна, што трэба з іх пачынаць. Комуністаў у калгасе — трое жанчын і сем мужчын. Усе мы пайшлі па дварах, пагаварылі з кожнай жанчынай. Адразу ў брыгадах прыбавіліся рабочыя рукі.

Ганна Нагліс раней не выходзіла на работу, а цяпер стараецца лепш за ўсіх. Калі ў мінулым годзе адзінаццаць калгасніц не выканалі мінімуму працадзён, то сёлета такіх няма.

Праўда, приходзілася ўжываць і больш суровыя меры. Так, у Матруны Кукарэка кожны раз знаходзілася адгаворка. Партыйная арганізацыя настаяла, каб праўленне паставіла пытанне аб яе пражыванні ў калгасе. Пасля гэ-

тага Матруна пачала выходзіць на работу.

Так партыйная арганізацыя дапамагае праўленню вырашаць «бягучыя» пытанні.

Да XX з'езду партыі наш калгас абавязаўся поўнасьцю падрыхтаваць насенне для веснавой сяўбы, вывезці 400 тон гною, торфакампосту, закласці аснову будучага багатага ўраджаю. Партыйная арганізацыя калгаса прыкладзе ўсе намаганні, каб абавязацельства было выканана.

Т. МАРКОЎКА,

сакратар партарганізацыі калгаса «Барацьба».

Хто бываў у Гродна пару год назад, той памятае будынак на вуліцы Олега Кашэвога. Тады на ім вісела шыльда: «Рамеснае вучылішча № 14». Адсюль шумным натоўпам выходзілі рамеснікі ў чорных шынялях.

Цяпер тут размясцілася Гродзенскае тэхнічнае вучылішча № 7 Упраўлення працоўных рэзерваў пры Совеце Міністраў БССР. Прасторныя калідоры, класы, кабінеты і майстэрні запоўнілі выпускнікі сярэдніх школ. За два гады яны добра вывучаць радыётэхніку, электратэхніку, тэхнічную механіку, гідраўлічныя і ветравыя рухавікі, арганізацыю радыёсувязі — усё тое, што так неабходна маладому спецыялісту для практычнай работы на сяле.

Майстры вытворчага навучання праводзяць заняткі з вучнямі ў добра абсталяваных кабінетах радыётэхнікі і аўтатранспартнай справы, у слясарнай майстэрні, у лабараторыі па электратэхніцы.

На здымку ўнізе мы бачым, як майстар Е. І. Ляткоўскі тлумачыць вучням будову радыёпрыёмніка.

У першы клас вучылішча прынята 50 чалавек, пераважна выпускнікоў сярэдніх школ Гродна і вобласці. Сярод іх ёсць і медалісты, якія не шкадуюць, што пайшлі вучыцца сюды, а не ў інстытут. Выдатніцы Еўдакія Собалева, Галіна Хануціна, Іна Карповіч зусім не лічаць сябе няўдачліцамі ў жыцці і працягваюць настойліва вучыцца.

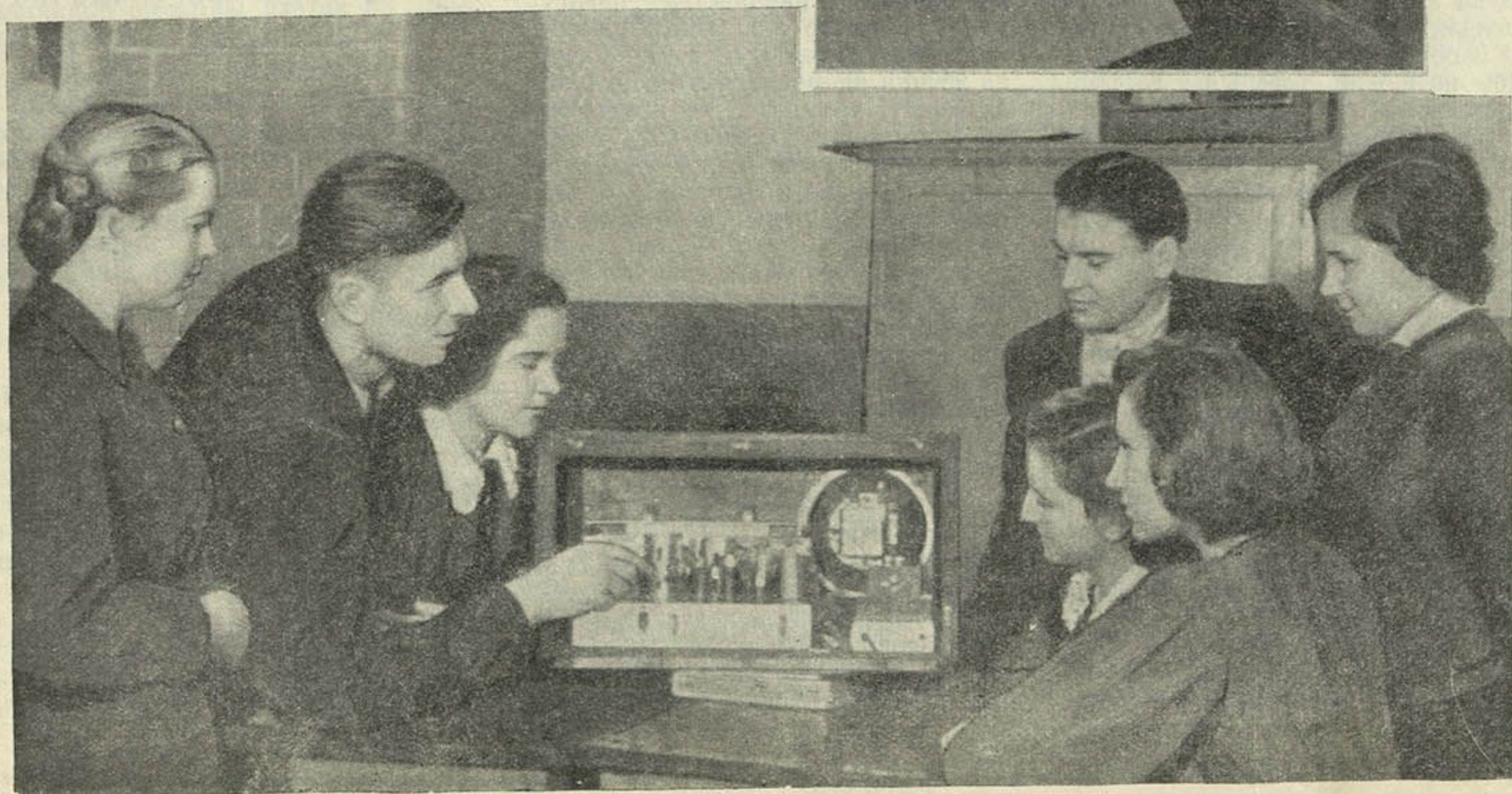
Вучні другога класа пераведзены сюды з Пастаўскага тэхнічнага вучылішча Маладзечанскай вобласці.

Сакратар камсамольскай арганізацыі вучылішча Іна Карповіч з маладым задорам расказвае:

— У нас добрыя бытавыя ўмовы. Паглядзіце наш інтэрнат, сталовую, буфет, клуб, бібліятэку, спартыўную залу, і вы пераканаецеся, як добра мы жывем.

Чытальня — любімае месца адпачынку вучняў тэхнічнага вучылішча. Вось і сёння сюды прыйшлі пачытаць камсамолкі Іна Карповіч (першая злева на здымку ўверсе) і Галіна Хануціна.

Фото П. Нікіціна

ЖОНКА СТАРШЫНІ КАЛГАСА

НЕПАЛАДКІ ў сям'і пачаліся тады, як Афанасія Цімафеевіча Карлікава прызначылі намеснікам старшыні райвыканкома. Яго рэдка бачылі дома. Не паспее, бывала, Вольга Ягораўна абед разагрэць, а яго і след прастыў.

— І калі ўжо канец гэтаму будзе? — злавалася Вольга Ягораўна. — Вас тут, раённых начальнікаў, не пералічыш. У горадзе ўсе двухпавярховыя дамы пад

жа, нібы ненарокам заўважыла:

— Расце наша сям'я, Цімафееч. Падумаць толькі, ці даўно мы з табою вяселле згулялі, а ўжо з сямейства Карлікавых можна такое звязно арганізаваць, што ніхто-б не ўгнаўся.

У вачах яе зайграла задорная іскрынка, так добра знаёмая Цімафеевічу з першай сустрэчы з непаседлівай Воляй.

— Хіба ты не памятаеш, як некалі я жывёлагадоўчай фермай

нымі агуркамі паспявалі салодкія украінскія кавуны.

Да птушкафермы пад'ехалі якраз тады, калі Вольга Ягораўна прынесла курам корм. Здавалася, хмара беласнежных птушак апусцілася на вялікую тэрыторыю двара, абнесенага сеткай. Стройныя пеўні з высокімі грабянямі, падобнымі на карону, дзяўблі буйныя кукурузныя пачаткі.

— Глядзіце, — здзівілася аграном калгаса імя Сталіна Аляксандра Акулёнак, — пачаткі адзін у аднаго адбіраюць, а на проса і глядзець не хочуць.

— Як першы раз паспрабавалі, дык з той пары толькі давай кукурузу, — адказвала Святлана, якая дапамагала маці карміць курэй. Злавіўшы пеўня, яна з усмешкай дадала: — Бачыце, што значыць кукурузны рацыён.

Пытаннем дэлегатаў не было канца. Не ахвотніца да доўгіх размоў, Вольга Ягораўна вымушана была расказваць на гэты раз аб усім падрабязна.

... Як толькі мужа выбралі старшынёй, Вольга Ягораўна катэгарычна заявіла:

— А цяпер, таварыш старшыня, давай і мне справу. Больш дома сядзець сіл не стае.

— Пачакай крыху. Дай самому ў курс спраў увайсці, — адмакнуўся Афанасій Цімафеевіч.

Аднойчы прыйшоў ён дамоў растрывожаны.

— Якое няшчасце здарылася? — усхвалявалася Вольга Ягораўна.

— Горш, чым няшчасце. Праўленне вырашыла птушкаферму стварыць. Маладняк на інкубатарнай станцыі можна набыць, а вось працаваць ніхто не хоча. Усе думаюць, што бескарысная справа.

— Дык чаго-ж тут перажываць? — спакойна заўважыла Вольга. — Я вазьмуся. Добра?

— А ты ўяўляеш, колькі з птушкай клопату?

— Ваўкоў баяцца — у лес не хадзіць. Як-бы цяжка ні было, а з дочкамі спраўлюся.

— Добра, — нарэшце згадзіўся Афанасій Цімафеевіч. — Толькі пабляжак ад мяне не чакай.

Пакуль на вуліцы гуляла завіруха, Вольга Ягораўна з дочкамі чытала газетныя выразкі, часопісы і спецыяльныя кнігі аб птушкаводстве. Яна прапанавала адвесці для куратніка былую канцылярню. Муляры склалі печ, сталары зрабілі перагародкі і кармушкі,

Афанасій Цімафеевіч і Вольга Ягораўна любяць правесці вольны час у асяроддзі сваёй сям'і. Фото М. Маскалёва

установы заняты, а кабінетаў усёроўна нехапае. Толькі і ведаецца засядаць да страты розуму, вазамі паперу на пастановы жаваць і, нібы на пажар, трэсціся з калгаса ў калгас.

Сам Афанасій Цімафеевіч даўно хацеў працаваць у калгасе, бо меў на тое вялікі вопыт. Зрабіць рашучы крок яго стрымлівала толькі адно. Раз'язджаючы па вёсках, ён быў часта сведкаю такіх выпадкаў. Праходзіць агульны сход. Старшыня калгаса прабуе крытыкаваць гультаяў і лодыраў, а яму ў адказ: «А ты перш сваю жонку на работу выпраў, а тады з нас патрабуй».

Праўда, Вольга Ягораўна не беларучка, змалку да сялянскай працы прывыкла. Але як зможа яна пайсці на ферму ці ў поле зараз, калі ў доме пяць дачок і ўнук шосты. Паспей толькі абмыць, абшыць і накарміць усіх.

А Вольга Ягораўна, як-бы адгадаўшы трывожныя думкі му-

загавала? — пытала яна. — Ад калгаснікаў і начальства павагу мела. А цяпер з-за тваёй наменклатурнай пасады свету не бачу, ад жыцця адарвалася... Ідзі, ідзі, Цімафееч, у калгас, — працягвала яна мяккім і ласкавым голасам: — Там тваё сапраўднае месца. А за мяне з дочкамі будзь спакойны. Не падвядзем. Заўсёды падтрымаем.

У лютым бягучага года Афанасія Карлікава па рэкамендацыі райкома партыі члены селькагаспадарчай арцелі імя Карла Маркса аднагалосна абралі сваім старшынёй.

У сям'і Карлікавых пачалося новае жыццё.

* * *

Дэлегацыя з калгаса імя Сталіна прыехала задоўга да світаньня. Госці пабылі на жывёлагадоўчых фермах, аглязелі багатыя пасевы гатунковых культур, шчыра дзівіліся, калі ўбачылі, што ў цяпліцы побач са звычай-

манцёры ўдвая павялічылі колькасць электрычных ламп.

Вясной Вольга Ягораўна паехала са Святланай на інкубатарную станцыю, выбрала найбольш жвавых і жыццездольных куранят.

Як і прадбачыў Цімафеіч, прыходзілася круглыя суткі не выходзіць з куратніка, падтрымліваць агонь у печы. Не менш марокі было і з кормам. Хоць першакласнага кухара запрашай. Трэба было ўмець звярнуць і пакрышыць курыныя яйкі, прыгатаваць тварог, пшанічныя крупы, падправіць дражджамі і згатаваць мучную сумесь.

— Дарма сілы выматваеш. Усёроўна не жыць куранятам, — праходзячы міма птушніка, загадкава прарочыла Ганна Шалыгіна. — Дзе ты бачыла, каб кураняты без курыцы гадаваліся? Яны ў нас і летась і залетась усе да аднаго як мае быць загінулі.

— Вярзеш нямаведама што, — старалася хутчэй адвязацца ад дакучлівай суседкі Вольга Ягораўна.

А работа з кожным днём ускладнялася. Прыходзілася павялічваць корм, рознастайніць рацыён. Сонечнымі днямі трэба было ад цямна да цямна трымаць куранят на выгуле. А тады ні на момант не адварочвайся — каршунны тут як тут.

Здаўшы экзамены за сямігодку, Святлана стала штотдзённым памочнікам маці. Яна настолькі захапілася справай, што пакуль маці падоіць і выганіць у поле карову, управіцца па хатняй гаспадарцы, Святлана разам з сястрычкай Людай накорміць куранят, прыбярэ і вымые птушнік, выганіць пісклівы статак на пашу.

Бяда прышла нечакана.

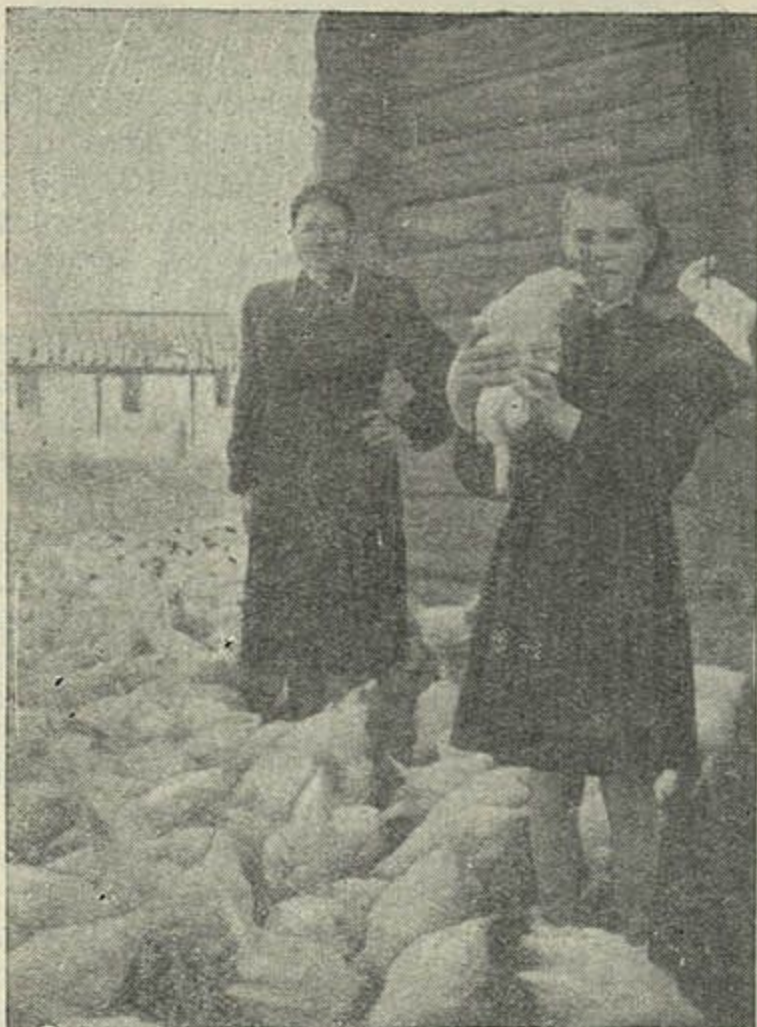
Куранятам пайшоў другі месяц. Яны абраслі пер'ем і стараліся пераскочыць праз высокую загарадку.

Не паспела Ягораўна падаіць карову, як у хлеў прыбегла заплаканая Святлана.

— Ку-кураняты загінулі... — ледзь вымавіла яна скрозь слёзы.

Маці пабегла да куратніка. Першае, што кінулася ў вочы, — чацвёра куранят нерухома ляжала ля парога з выцягнутымі шыйкамі. Пакуль прышлі работнікі ветэрынарна-бактэрыялагічнай лабараторыі, загінула яшчэ трое. Спецыялісты паважна заявілі:

— У куранят палуроз. Хвароба вельмі заразная і хутка перадаецца. Каб зберагчы курэй у навакольных дварах і калгасах, трэба неадкладна знішчыць птушка-

Вольга Ягораўна з дачкой Святланай на птушкаферме.

ферму: усіх куранят спаліць і попел глыбока ў зямлю закапаць.

— Вы што, з глузду з'ехалі!? — не памятаючы сябе, накінулася на іх Вольга Ягораўна.

А вечарам на ферму прыехаў навуковы супрацоўнік Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. Ён моўчкі аглядаў птушкаферму, пацікавіўся распарадкам дня і звярнуўся да Вольгі Ягораўны:

— Раскажыце пра кармавы рацыён.

— Кормім так, як у кнігах рэкамендуецца.

— А больш канкрэтна.

Вольга Ягораўна расказала.

— Мне здаецца, што на тэрыторыі вашага калгаса павінна быць шмат камення.

— Чаго добрага, а гэтага шчасця хапае. Трактарысты толькі і ведаюць, што плугі рамантаваць, — не ўяўляючы, з якой мэтай пайшла гутарка, адказвала Вольга Ягораўна.

— Вось бачыце, як нядобра выходзіць, — усміхнуўся вучоны. — На полі каменне перашкаджае машынам, а вы яго куранятам шкадуеце. Карацей кажучы: або зусім выключыце з рацыёна проса, або дадавайце да яго молатае каменне, вугаль, пясок і шкарлупіну яйка.

Тут толькі Вольга Ягораўна здагадалася, чаму кожная кваткуха цалюткі дзень праводзіць са сваім вывадкам у пяску і на сметніку, дзе няма нічога падобнага да зярна. Значыць, яна частуе куранят звычайнымі каменчыкамі.

— Выходзіць, што часам чубатка лепш некаторых спецыяліс-

таў ведае, што куранятам трэба, — мімаволі рассмяялася Ягораўна.

— Выходзіць так, — усміхнуўся на развітанне вучоны. — А ў вашых куранят ніякай хваробы няма.

Птушкаферма была выратавана. Атрымаўшы ў корм молатыя каменчыкі і мінеральныя рэчывы, маладыя птушкі і куры яшчэ хутчэй пачалі расці.

Сам Афанасій Цімафеевіч вельмі перажываў непаладкі на птушкаферме, але стараўся відку не паказваць. Ён нават не сказаў Ягораўне аб тым, што сам выклікаў вучонага з акадэміі.

Не пазнаць цяпер Вольгу Ягораўну. У яе з'явілася тая жваваць, якая можа быць толькі ў чалавека, занятага карыснай справай. Наперакор прароцтву некаторых калгасніц, яна здолела выгадаваць на ферме больш пяцісот курэй.

Новыя клопаты з'явіліся і ў Святланы. Прыішоўшы са школы, яна з Людай спяшае на птушкаферму. Чубаткі даўно пачалі несліся. І каму, як не Святлане з Людай, трэба пазбіраць, падлічыць, упакаваць і падрыхтаваць для адпраўкі на інкубатарную станцыю яйкі, за якія калгас атрымлівае павышаную плату. З гэтых як будучы выведзены новыя тысячы высокапародных курэй «белы легорн». Дзве сотні птушак адпраўлены ў калгасы раёна для таго, каб і там ствараліся буйныя птушкагадоўчыя фермы. Сельскагаспадарчая арцель імя Сталіна, адкуль прыязджалі госці правараць сацыялістычны дагавор, атрымала цэлы статак курэй з птушнікамі.

Сёлета калгаснікі пабудавалі для птушкі тыпавы шлакабетонны будынак з шыфернай страхою, правалі туды новую электрычную лінію. У ім Вольга Ягораўна задумала выгадаваць не менш двух тысяч нясушак, якія дадуць грамадскай гаспадарцы больш сотні тысяч рублёў прыбытку.

Вечарам, калі ўся сям'я збрэцца за агульным сталом, Вольга Ягораўна не праміне заўважыць:

— Вось бачыш, Цімафеіч, як добра атрымалася, што ў калгас пайшлі.

А потым, хітра падміргнуўшы, дадасць:

— А яшчэ скажу, што пасада старшыні калгаса больш адказная і аўтарытэтная, чым твая ранейшая пасада намесніка старшыні райвыканкома.

Н. АНЮКОУ

Калгас імя Карла Маркса
Клімавіцкага раёна
Магілёўскай вобласці.

Брыгадзір Свіслацкай МТС Валянціна Качко дае ўказанні трактарысту Івану Якімчыку.

— Не, слаўныя ў нашай МТС дзяўчаты!

Брыгадзір пятай трактарнай брыгады Зіновій Нікітавіч Мякішаў крыху памаўчаў, зацягнуўшыся цыгаркай, а потым працягваў:

— Бываюць часам такія ўмовы, што чалавек не можа дасягнуць высокіх паказчыкаў, а пашана яму, як самаму лепшаму перадавіку. У маёй, напрыклад, брыгадзе двое працуюць: Вера Некала і Вольга Шалютун. Вера на сваёй «Беларусі» працэнтаў на трыццаць план перавыканала, а Вольга... іх трактар, праўда, крыху адстае... Але пра Вольгу вось што скажу: калі-б мне самому давялося падбіраць брыгаду, — першую-б яе запрасіў!..

...Раніцай, на пачатку працоўнага дня, ля праўлення калгаса імя Леніна з'яўляецца невысокая дзяўчына ў панашанай цёмнай ватоўцы. На зусім маладым твары неяк падзіцячаму ясна і крыху сарамліва глядзяць сіняватыя

вочы, і ўся яна такая сціплая, непрыкметная, што з першага погляду ніколі не здагадаешся, што перад табой — чалавек, сваёй энергіяй і настойлівасцю вядомы далёка за межамі МТС.

Заданні трактарыстам размяркоўваюцца вельмі хутка. Кожнае загадка падрабязна прадумана і ўзгоднена са старшынёй калгаса Юліянам Феліксавічам Кардашам, з якім у Валі Качко даўно ўсталявалася трывалая працоўная дружба.

Пачалася гэтая дружба амаль два гады таму назад, з першых-жа дзён валінай работы ў калгасе.

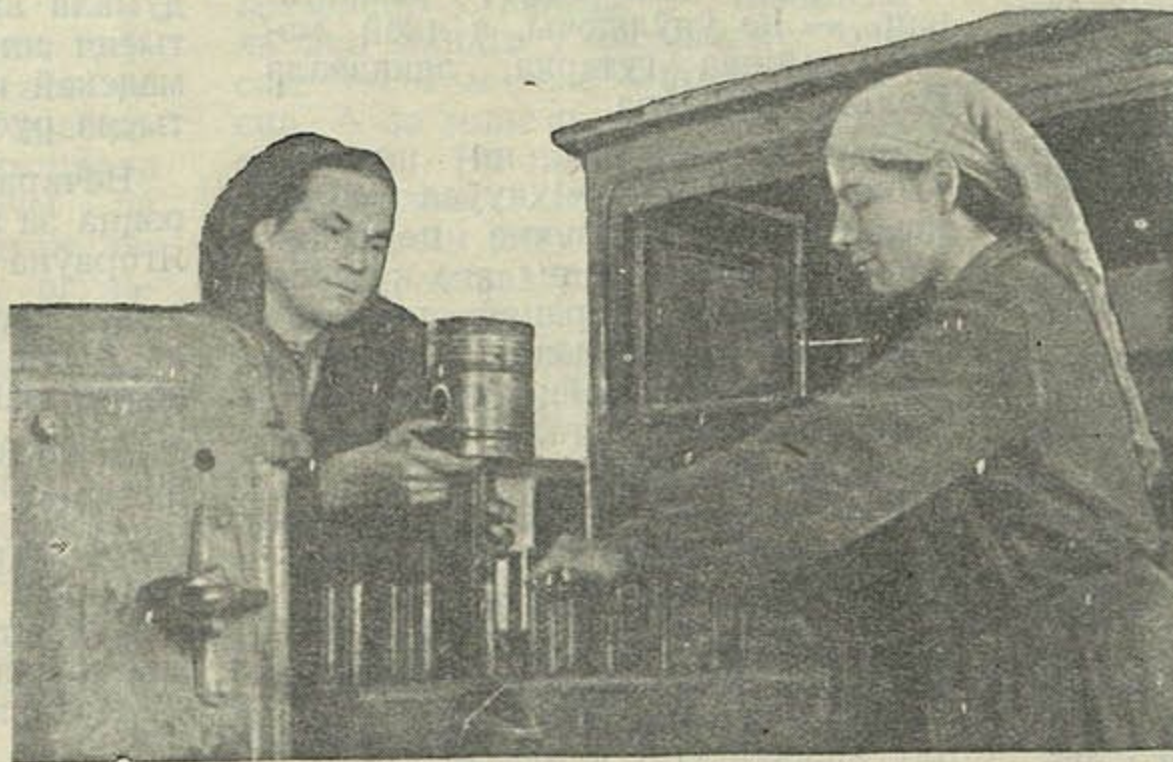
У адзін з пагодлівых веснавых дзён Юліян Феліксавіч убачыў на пляцоўцы МТС незнаёмую дзяўчыну, якая разам з трактарыстамі рыхтавала прычэпны інвентар. «Новы брыгадзір», — здагадаўся старшыня і механічна адзначыў: «Малайцы, нядзеляй у калгас прышлі, каб заўтра з раніцы пачаць». Асабліва ён не здзіўся: час гарачы, а брыгадзір, хоць і маладая, але ўжо не навічок — летась жаночай трактарнай брыгадай кіравала; першае месца па МТС занялі.

Але назаўтра ўсё-ж давялося яму неяк вылучыць дзяўчыну. Юліян Феліксавіч ужо прывык, што нават і добры брыгадзір — рэдкі госць у праўленні калгаса. Зробіць сваю справу і — бывай!.. А Валя з'явілася да яго з падрабязнейшым планам і нават графікі змен трактарыстаў прынесла. Пасыпаліся пытанні: «А на якім участку лепшая глеба? А што сеялі тут у мінулым годзе? А на якую глыбіню лепш пусціць плугі?». Нават каго з трактарыстаў у якую змену лепш паставіць — усё абмеркавалі.

За тыдзень былі пасеяны ўсе раннія яравыя. І старшыня з радасцю адчуў, што ў яго з'явіўся надзейны памочнік, які дбае не проста аб выкананні свайго, эмітэскаўскага плана, а ў першую чаргу аб калгасным ураджай. І паступова так павялося: едзе Валя ў якую-небудзь брыгаду, старшыня ўжо ведае, што сёння там можна не з'яўляцца; яна не толькі «трактарныя справы» ўладзіць, але і паляводам дапаможа.

— І як яе толькі на ўсё хапае? — дзівіцца Юліян Феліксавіч. — Яна-ж і дэпутат абласнога Савета, і намеснік сакратара партыйнай арганізацыі, ды яшчэ ў вячэрняй школе вучыцца... а ў брыгадзе — днюе і начуе. Ды што казаць, дысцыпліна ў іх моцная. Памятаю леташні вялікі дзень. У вёсцы ведаеце, як бывае: верыць не верыць, а ад выпіўкі не адмовіцца... Прызнацца, падумаў: «Не справіцца Валя з трактарыстамі». Але дзе там! Ні адзін чалавек графіка не парушыў. Вось і сёлета спачатку з гаручым затрымка вышла, а потым «ДТ» на рамонт стаў. Дык яна на адной «Беларусі» кругласутачнае ворыва арганізавала. Якімчык і Басалай нават у кастрычніцкія святы працавалі, па 10 гектараў за суткі ўзорвалі!.. А то бывае ў нас і так, што па аднаму віду работ, напрыклад, па ворыву, трактарысты план перавыканваюць, а на другія рукою махнуць: нявыгадныя яны. З прыходам Валі ні адна сотка ўжо не засявалася ўручную. А сёлета 150 гектараў яравых і азімых звыш плана засеялі радковымі сеялкамі.

Калгас на бедных камяністых землях вырошчвае ўраджай, вышэйшыя па раёну. У гэ-

Трактарысткі Свіслацкай МТС Яніна Чалбышава і Вольга Шалютун за рамонтам матара.

тым годзе з кожнага гектара знялі па 10—11 цэнтнераў азімага жыта, па 13 цэнтнераў пшаніцы. Ужо некалькі год у праўленні калгаса захоўваецца пераходны Чырвоны сцяг раёна. Утрымліваць яго дапамагае калгаснікам брыгада камуністкі Валі Качко.

...Захаду сонца не відаць. Шаравата-блакітны змрок ахутвае неба. І толькі дзесьці на самым краі далягляду цепляцца вузкія ружовыя плямкі.

Дзяўчына ў цёмнай ватоўцы выцірае герапэцканыя ў масле рукі і адыходзіць ад трактара.

— Я-ж казала, што адрамантуем. Пакуль што працуй, а заўтра заменім дэталку... Але пачакай, — раптам перабівае яна сябе: — збегаю я ў МТС, можа яшчэ і сёння заменім.

— А ці застанеш ты каго зараз у майстэрнях? — сумняваецца трактарыст.

— Не застану, дык дырэктара пашукаю. Павел Архіпавіч заўсёды дапаможа...

І Валя шпарка ідзе полем. Трактарыст усміхаецца: «А праўду казалі, што аднойчы яна прыйшла да абласнога начальства і заявіла: — «Не пайду з кабінета, пакуль не будзе запчастак». І такі атрымала...»

* * *

— Што вы да мяне ўсё: «Валя ды Валя»! Не ўсім-жа такім быць.

Прыгожыя шэрыя вочы Веры Некала паглядаюць зараз сярдыта. Відаць, наша пытанне, чаму яна не цікавіцца вучобай, моцна яе закранула.

— Работа наша нялёгкая. Ці жартачкі гэта жанчыне дванаццаць гадзін за трактарам адсядзець? Спачатку, калі мы толькі з курсаў прыйшлі, многія скоса на нас паглядалі: слабыя, не справяцца. Аднойчы я так з напарнікам пасварылася, што зусім хацела кінуць работу. Дзякуй Аляксандры Логвінаўне, што са мной тады пагаварыла. Яна ў нас партаргам была...

Вера ўсміхнулася зусім ужо лагодна і спакойна:

— Добра працуем, план перавыконваем, чаго-ж яшчэ трэба?

Яна зноў пачала завіхацца па маленькай хаце, прыбіраючы яшчэ нейкія дробязі, прыкметныя толькі воку гаспадыні.

Бразнулі ў сенцах дзверы, і ў пакой увайшла рухавая дзяўчына з тонкім, выразным тварам.

— Добры вечар, — ціха прывіталася яна.

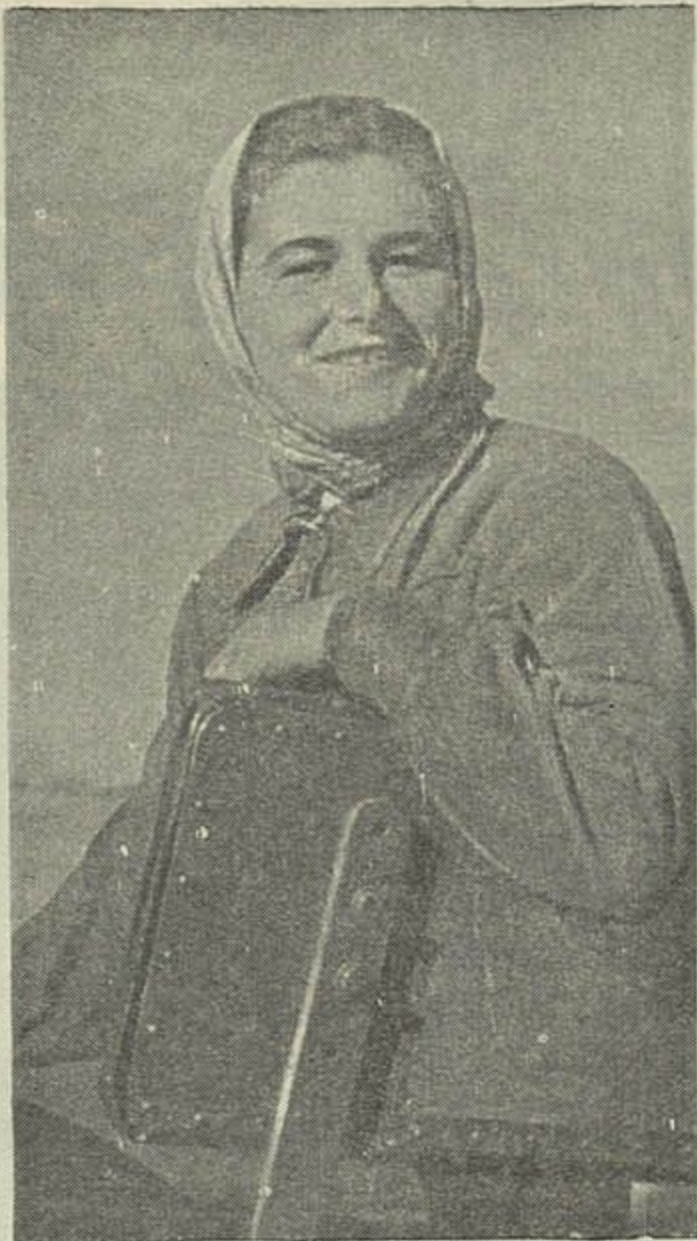
— А, Воля! Ну як твае справы?

— А каб яны сказіліся! — адказала Вольга, злосна махнуўшы рукой. — І гаварыць нават не хочацца.

Але ўсё-ж мы разгаварыліся...

Гэтай вясной Вольга Шалютун працавала з новым напарнікам. Малады, хударлявы хлапец з першай-жа сустрэчы не спадабаўся дзяўчыне. Нібы сонны стаяў ля трактара, абыякава назіраючы, як яна праводзіць тэхнічны агляд, і паварочваўся толькі тады, калі на яго прыкрывалі: «Падай тое, прынясі гэта, дапамажы тут!».

Праз некаторы час ён выехаў у поле п'яны і вывеў трактар са строю. Вольга прыбегла на месца здарэння і пачала лаяцца, але потым махнула рукой. адрамантавала трактар і сама пачала араць у дру-

Адна з лепшых трактарыстак Свіслацкай МТС комсамолка Вера Некала.

гую змену — не дапускаць-жа прастою ў гарачы веснавы час.

І ўродзіцца-ж чалавек! Колькі раз давялося за яго трактар рамантаваць, колькі тэхнічных аглядаў праводзіць. І брыгадзір і дырэктар ужо з ім размаўлялі, думалі выправіцца — малады-ж яшчэ хлапец, ды і шкада чалавекам кідацца, калі кадраў у МТС нехапае. Але якім быў, такім і застаўся. Урэшце знік з брыгады ў самы гарачы час, калі МТС адставала з зяблівам.

— Ну, Вольга, не ведаю, як будзеш выцягваць, — сказаў брыгадзір. — Напарніка табе не дастаць, двух змен не арганізаваць...

— Чым такі напарнік, я і адна спраўлюся, — адказала дзяўчына, і на працягу двух тыдняў яе «ДТ-54» працаваў з дзевятай гадзіны раніцы да другой гадзіны ночы.

Зноў бразнулі дзверы, і ў хату ўвайшло двое хлапцоў і дзяўчына. Вольга ўздыхнула і паднялася з лаўкі.

— Ды куды ты? Пасядзі яшчэ, — пачала ўпрошваць Вера.

— Часу няма. Заўтра з раніцы трэба на рамонце дапамагаць. А да МТС, сама ведаеш, дзевяць кілометраў...

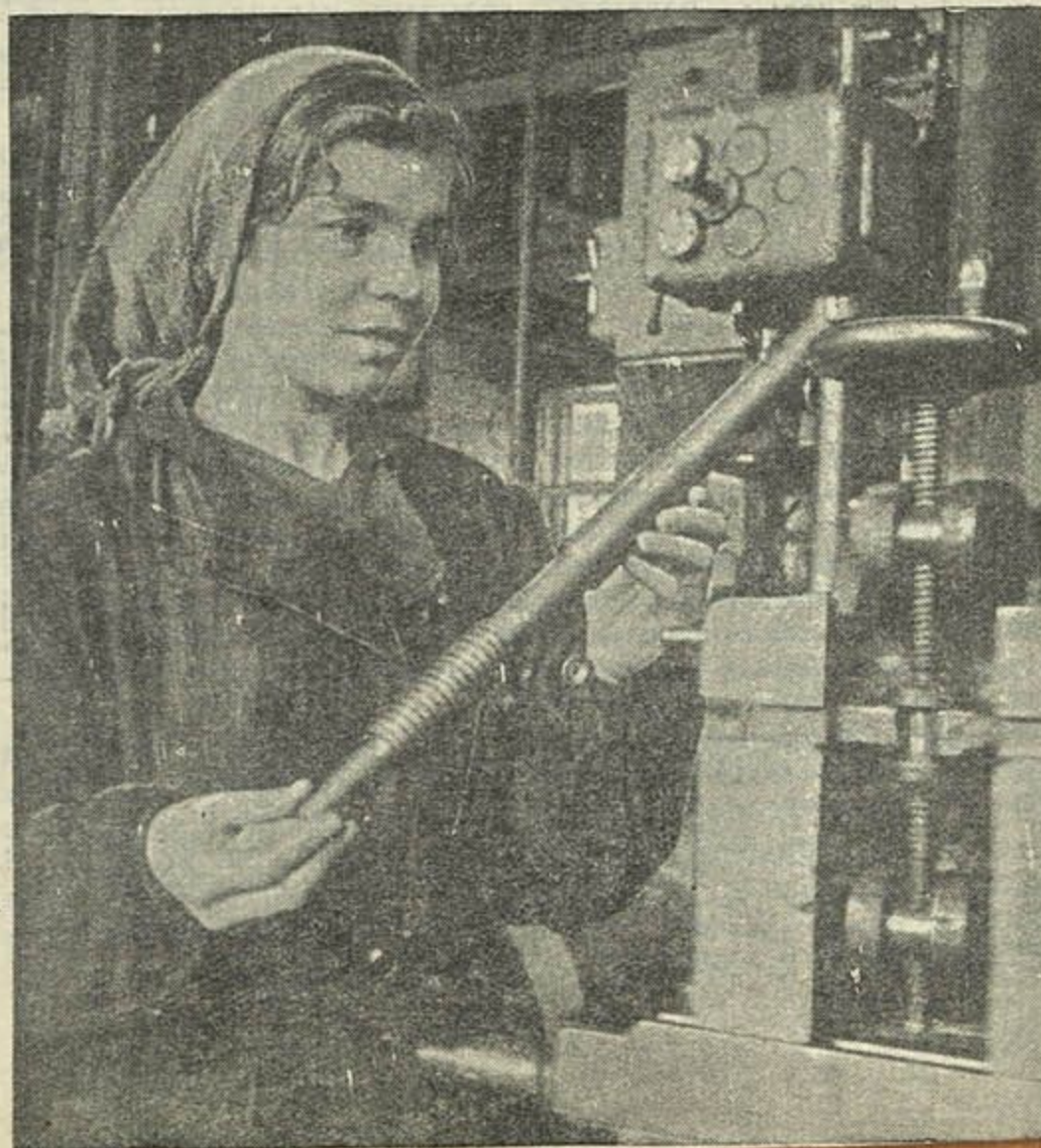
Цяпер было зразумела, чаму іменна Вольгу так хваліў брыгадзір Мякішаў. І мімаволі падумалася, што вось такой, няяркай, без высокіх лічбаў, працоўнай славетаксама можна пазайздросціць.

Р. МІХАЙЛАВА.

Свіслацкая МТС,
Гродзенская вобласць.

Трэці год працуе фрэзероўшчыцай на Мінскім станкабудаўнічым заводзе імя Варашылава былая выхаванка дзіцячага дома комсамолка Валянціна Месіліна. Стаўшы на працоўную вахту ў гонар XX з'езду КПСС, штодзённую норму яна выконвае на 180—200 працэнтаў. На здымку: фрэзероўшчыца Валянціна Месіліна за работай.

Фото В. Лупейкі

У сліпкіх ткачых

...З-за жытнёвых палеткаў, з-за бярозавых гаёў, з-за сіняй дубровы выплывае напоў-забытая сумотная песня. А мо' і не песня, а толькі водгук струн узрушанага гэтай песняй сэрца?.. А мо' і не водгук нават, а толькі даўні ўспамін дзяцінства?

Паволі ўсё становіцца на сваё месца.

...Мне гадоў шэсць.

Зіма. Завіруха. Носу не выткнуць на вуліцу. Толькі і жыцця, што басанож пераскочыш прамерзлыя затапаныя снегам сенцы — і вось ты «на вячорках» у цёткі Іваніхі. Сядзіш на печы, грэеш на самым чаране прыхопленыя марозам ногі. Добра!

На краі печы — дзежачка-блінцоўка. Гэта «стол». На ім вельмі зручна «вучыцца»:

Лепшая ткачыха жакардавых пакрывал ткацкай арцелі «Прагрэс» Вера Бузун за работай.

грэмзаць карандашом «палачкі» і «кручкі» або маляваць кветкі, якія нагадваюць чамусьці жураўлёў у небе...

Аднак «навука», як і ўсякі сур'ёзны занятак, вельмі хутка надакучае...

— Ніна, раскажы верш. Ты-ж учора абяцала.

Ніна, малодшая з трох цётчыных дачок, сядзіць тут-жа, з краю печы і пруткамі робіць суконную панчоуху. Прутки ў яе руках так і мільгаюць. Не паспяваеш сачыць, як спрытна падхоплівае яна «вочка» за «вочкам».

— Адчапіся, — коратка кажа яна. — Я табе іх сто разоў расказвала. Не помню ўжо нічога.

Але хто гэтаму паверыць! Нініна галава ўяўляецца мне няйначай, як наша камора, з якой, колькі ты ні бяры і колькі ні вынось, — усёроўна ўсяго не выбераш і не пераносіш.

— А табе цяжка расказаць? — заступаюцца за мяне старэйшыя Нініны сёстры.

Абедзве яны з прасніцамі прымасціліся на прымурку, прадуць кужаль на палотны — стараюцца на пасаг.

Ніна, мусіць, перадумвае, бо, памаўчаўшы крыху, пытаецца, які верш расказаць. Усёроўна, абы-які...

Ніна пераводзіць погляд з панчохі на лахматае замерзлае акно і, адгарнуўшы з ілба русую пасмачку валасоў, крышачку нараспеў пачынае:

«Ад родных ніў, ад роднай хаты

У панскі двор, дзеля красы, Яны, бяздольныя, узяты Ткаць залатыя паясы...»

Гэта выклікала страшэнны пратэст і абурэнне. Навошта загналі гэтых бедных дзяўчат у панскі двор? Чаму не паўцякаюць яны адтуль, не кінуць гэтых панскіх паясоў?

А верш апавядаў другое:

«Сінее край зубчаты бору І тчэ, забыўшыся, рука Замест персіцкага ўзору, Цвяток радзімы — васілька».

...Так даўно і назаўсёды ўвайшлі ў маё сэрца «Слуцкія ткачыхі» з іх залатымі рукамі і сумным лёсам.

* * *

Яшчэ ў XVIII стагоддзі віленскі ваявода з князёў Радзівілаў, аб'язджаючы свае ўладанні, быў здзіўлены дзівосным майстэрствам «хлопаў» на Слуцчыне. Звычайныя сялянкі, якія па ўяўленню грэблівана

князя здольны былі толькі на тое, каб нараджаць дзяцей, на самадзельных ставах ткалі такія дзівосныя тканіны, што нельга было воч адвесці. «Адкуль мог быць такі густ у простых мужычак?» — здзіўся ваявода, прыглядаючыся да іх работы, і ўсё больш пераконваўся, што гэта мастацтва трэба прыбраць нека да сваіх рук.

Вынікам гэтага «адкрыцця» віленскага ваяводы з'явілася пабудова ў Слуцку фабрыкі па вырабу... персіцкіх паясоў. Фабрыка спачатку ўяўляла сабой вялікую хату з пастаўленымі ў ёй 25 ткацкімі ставамі. Сюды, адарваўшы «ад родных ніў, ад роднай хаты», князь загадаў сагнаць лепшых ткачых-умеліц з акружаўшых Слуцк вёсак і прымусіць іх «налад персіцкі...» ткаць залатыя паясы. Паясы гэтыя, палітыя слязьмі і горкім потам слукіх ткачых, карысталіся ў той час надзвычай вялікім попытам, праслаўлялі «гаспадара»-князя і сплаўлялі ў яго кішэні шалёныя грошы.

...Умельства слукіх ткачых па вёсках не абмяжоўвалася аднымі паясамі. Якія тонкія палотны, якія цудоўныя абрусы і ручнікі купаліся ў вольных вясновых водах, а потым выбельваліся на зялёных лугах!

І гэта ўмельства было свайго роду спадарніцтвам. У невялікай вёсцы, напрыклад, быў вядомы напераcot кожны куфар: і якія там ляжалі-берагліся (вядома, дочкам на пасаг) поцілкі-перабіранкі, і ў колькі нітоў абрусы былі вытканы, і колькі «губак» ручнікоў ляжала ў тоўстых скрутках, непачатых і нават зашытых яшчэ...

Таму не дзіўна, што дзень, калі «перасушваўся куфар», быў для жанчыны сапраўдным святам. Тады палюбавацца, а то і пазайздросціць на яе «дабро», ішлі суседкі, тады нельга было адагнацца ад цікаўных малых, і тады яна мела чым ганарыцца — у цэнтры ўвагі была нялёгкая праца яе рук.

...Даўно ўжо рассохліся старыя варштаты, рассыпаліся бёрды, сатлелі ніткі. Даўно ўжо не грукаюць, як некалі, набіліцы ў хатах, не пыліцца кастрыца, не есць вочы едкі пыл...

Гарадскімі фабрычнымі камі выцяснюцца замыслава-тыя перабіранкі на ложках, са сталоў непрыкметна спаўзаюць выбеленыя ў хлорцы абрусы... Вельмі ўжо многа хадні і небыту было каля іх. І, папраўдзе кажучы, ніхто іх зараз не шкадуе. Кросны па вёсцы сталі справай мінулага...

Не нарадуюцца зараз жанкі: вынеслі з хаты прасніцу, і адразу колькі небыту пазбыліся...

* * *

Аднак слуккія ткачыкі ёсць і зараз.

Паедзьце вы ў Слуцк і зайдзіце ў ткацкую арцель «Прагрэс» або «1-е Мая», пазнаёміцеся там з маладымі ткачыкамі Бузун Верай і снавальшчыцай Кабыхно Ленай або маркіроўшчыцай Вітко Галінай і паглядзіце ім у твар. Як не падобны яны да тых «бяздольных» дзяўчат, што сілком былі ўзяты ў панскі двор «дзеля красы» ткаць персіцкія паясы.

У большасці гэтыя дзяўчаты прыйшлі ў арцелі таксама з вёсак, прыйшлі самі, каб аднаўляць і калектыўна ўдасканальваць сваё кроўнае, народнае мастацтва. Іх не трэба падганяць, іх здольныя рукі самі просяць зараз працы.

Зусім не выпадкова тая з'ява, што ткачыка Бузун Вера гадавую норму выканала да кастрычніцкіх свят, а Сплендэр Ніна, Вітко Галіна і Лена Кабыхно штодня перавыконваюць свае заданні ў паўтара раза. Не выпадкова і тое, што ўся слуккая арцель «Прагрэс» павінна даць у гэтым годзе дзяржаве больш трох мільёнаў рублёў прыбытку.

Паднявольная праца — катарга, праца свабодная, праца, якой аддаюцца ўсе творчыя сілы і натхненне чалавека, — яго лепшая ўзнагарода.

Ні адзін тэатр рэспублікі, ні адзін буйны мастацкі калектыў не абыходзіцца зараз без работ слуккіх ткачых. Славутыя слуккія паясы можна сустрэць і на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы, былі яны і на Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве. Зараз слуккія ткачыкі навучыліся ткаць яшчэ і мужчынскія гальштукі.

У арцелі «1-е Мая» я пазнаёмілася з цудоўнымі дзяўчатамі. Мяне цікавілі ткачыкі, і першай мне назвалі Ніну Жук з вёскі Мерашыно. У арцель Ніна прыйшла без усякага вопыту ў ткацкай справе. Дома хіба некалькі разоў пасядзела за кроснамі, калі маці ткала палатно на мяшкі ці на поцілкі, у якіх на вёсцы зялёныя. Прайшло нямнога часу, і Ніна далі заданне выткаць слуккі пояс. Калектыўна складалі ўзор, калектыўна ніткі падбіралі, а вось ткаць прыйшлося Ніне.

Паспрабавала адмаўляцца: не ўмею, ніколі не ткала пая-

соў, сапсую. Але-ж і іншыя таксама такія-ж «спецыялісты». Хто з іх ткаў дома гэтыя паясы?

І Ніна ўзялася.

Трэба было мець вялікае цяпленне і волю, каб не спаваць перад промахамі, — а іх у пачатку было нямала (нітакі не тую ўзяў — вось табе і парушыў малюнак; раскідай і пачынай усё спачатку). А таксама трэба было вельмі тонка «адчуваць» малюнак, каб не парушыць вясёлай, жывой гамы колераў.

Першы пояс атрымаўся ўдалы.

Ну, а пасля першага «з лёгкай рукі» пайшло лягчэй. Усе адмысловыя заказы: на выстаўку, на дэкаду, паясы і гальштукі для нашых гасцей і сяброў, палякаў і чэхаславакаў — даручаліся пераважна Ніне.

Ніна трошкі замкнутая і не надта гаваркая. Яна і прасябе не вельмі ўмее раскаваць і другіх не спяшаецца хваліць. Адчуваецца, што яна кіруецца залатым правілам: «Лепшая табе пахвала — твая праца».

Жывы кантраст Ніне Жук — Люба Башура. Яна «варыцца» і «кіпіць» у «катле» агоньных інтарэсаў. У Любы таксама залатыя рукі. Пра іх ужо аднойчы пісаў карэспандэнт і, як бяскрыўдна смяюцца таварышкі і сама Люба, «перахапіў цераз край»: перабольшыў яе «славу»...

На любіных шчоках гарыць пашчотны румянец, а ў вачах — малады кіпучы зазор.

— Куды мы сёння пойдзем, Рыма? — амаль не гледзячы ў сваё шыво, звяртаецца яна да прыгожай смуглатварай дзяўчыны — сваёй сяброўкі Рымы Ліс. — У кіно ці лінгградцаў глядзець (у Слуцку гасціла лінгградская драматычная труп)?

— Куды хочаш, абы дома не

сядзець, — адказвае Рыма і стрымана ўсміхаецца.

— І часта так ходзіце «абы дома не сядзець»? — спыталася я ў дзяўчат. — Грошай хапае?

— Часта. У нас білеты бясплатныя. Мы «самадзейныя».

Слова па слову — ад адной ды ад другой — і вунь што выяўляецца: Люба і Рыма запявалы ўсёй гарадской самадзейнасці. Яны і салісты хору, яны і танцавальныя нумары выконваюць, і наогул яны без

...Зарабляюць дзяўчаты нямала, апрацоўца добра, таму і спяваецца весела.

Люба Батура і Шура Міхневіч нядаўна толькі прыехалі з Мінска, з курсаў дырыжораў самадзейных хораў. Зараз Люба будзе дырыжорам свайго арцельнага хору.

...Арцель «1-е Мая» яшчэ не добраўпарадкавана (толькі ў маі наступнага года мяркуецца ўвод новага будынка). Адзін цэх на Пролетарскай, пры самым уездзе ў горад, другі па

Сартыроўшчыцы-маркіроўшчыцы ткацкай арцелі «Прагрэс» Галія Вітко і Ніна Сплендэр правяраюць гатовую прадукцыю.

самадзейнасці і самадзейнасць без іх ні на крок.

— Любім паспяваць і патанцаваць. З песняй і танцам неяк лягчэй жыццё... — тлумачыць сваё і любіна захапленне самадзейнасцю на першы погляд стрыманая, а на самай справе вясёлая Рыма.

Самой ёй, нягледзячы на свае дваццаць гадоў, давялося пабачыць нямала ў жыцці: у вайну загінулі бацькі. Засталася куча дзяцей. Трэба было неяк ухаватца, выжыць... Пасля вызвалення ўсіх меншых дзяцей забралі ў дзіцячы дом. Адтуль выйшла на самастойнае жыццё і Рыма...

завулку Талстога. Тут дзяўчаты размяшчаюцца ў двух прасторных пакоях нека зусім па-хатняму.

Я ўяўляю, як добра бывае на гэтых своеасаблівых «папрадухах» у маладых слуккіх ткачых. Мне здаецца, што тут абавязкова спяваюць сардэчную «Уральскую рабінушку», задуманную «Гармонь», спяваюць пра ўкраінскага Грыця, пра свой родны «Зялёны дубочак» — шырокі лісточак...

Добрых вам, дзяўчаткі, поспехаў у працы! Радасных і шчаслівых песень! А таксама добрых хлопцаў-жаніхоў!

Ніл ГІЛЕВІЧ

На прывале

Адвечоркам на ўзлессі,
На кароткім прывале,
Мы салдацкія песні
Пад гармонік спявалі.
Толькі сябра наш воддал
Сумаваў нездарма:
Хлопцу весткі ніводнай
Ад каханай няма.

Што-ж ты, яснавокая,
Што-ж ты, светларусая,
Земляка далёкага
Сумаваць прымусліла!
Што-ж ты любаму свайму
Вестачкі не шлеш!
Не пахвалішся яму,
Як жывеш!

Не было-б абяцання,
Слоў тых ласкава-шчырых,
Што ў хвіліну расстання
Паўтарала дзяўчына,
Не тужыў-бы так дужа
Ён па сініх вачах,
Бо характарам дружа —
Першы ў нас весельчак.

Што-ж ты, яснавокая,
Што-ж ты, светларусая,
Земляка далёкага
Сумаваць прымусліла!
Што-ж ты любаму свайму
Вестачкі не шлеш!
Не пахвалішся яму,
Як жывеш!

Наш удалы равеснік,
Верны сябра ў паходзе,
І вінтоўку і песню
Ён трымае на ўзводзе.
Ой, ці знае дзяўчына
У далёкім сяле,
Як пакрыўджаны ёю
Хлопцы роты ўсяе!

Што-ж ты, яснавокая,
Што-ж ты, светларусая,
Земляка далёкага
Сумаваць прымусліла!
Што-ж ты любаму свайму
Вестачкі не шлеш!
Не пахвалішся яму,
Як жывеш!

З КОЖНЫМ днём ў нашай краіне паляпшаецца матэрыяльнае становішча людзей. Зусім зразумела жаданне ўсіх грамадзян і грамадзянак насіць прыгожае, добрае адзенне. Кожны ведае, што вельмі-б сумна выглядалі вуліцы, паркі, тэатры, установы, калі-б літаральна ўсе людзі хадзілі, напрыклад, у чорных паліто, чорных гарнітурах альбо ў сініх сукенках, пашытых на адзін манер.

... Неяк мне давялося выступаць на літаратурным вечары на Мінскай галантарэйнай фабрыцы імя Куйбышэва. Вельмі прыемна было глядзець на нашых слухачоў — маладых работніц, якія апрануліся на вечар з сапраўдным густам. Кожная была ў сукенцы, якая кроем і колерам найбольш падыходзіла да фігуры і твару, у зграбных туфлях. Прычоскі дзяўчат таксама былі не шаблонныя: у адной — косы, у другой — акуратна падабраныя локаны, у трэцяй — гарачая завіўка, зробленая ўмелай рукой.

Але ці заўсёды так бывае?

Гаворачы аб прычосках, хацелася-б зрабіць дакор у адрас майстроў-цырульнікаў. Часта, скажам, у Мінску можна наглядаць такі малюнак: заходзіць у цырульню дзяўчына з прыгожымі доўгімі валасамі, якімі яе адарыла прырода, і сядзе ў крэсла для «апрацоўкі». З цырульні дзяўчына выходзіць непадобнай на сябе. Галава нагадвае воўну маладога баранчыка: дробненькія кудзеркі зусім не ўпрыгожваюць твар, а спрашчаюць яго. Над гэтым трэба сур'ёзна падумаць не толькі аматаркам «перманенту», але і самім цырульнікам. Як мастакі-мадэльеры працуюць над вынаходствам новых фасонаў адзежы, так і цырульнікі нашы павінны стаць майстрамі сваёй справы: не псаваць, а ўпрыгожваць твары кліентак.

За апошні час увайшло ва ўжытак слова «стыляга». Ужываецца яно найбольш у дачыненні да мужчын. Але хіба няма ў нашым грамадстве жанчын-«стыляг»?

На Рыжскім узмор'і сустрэла я адну сваю знаёмую, мінчанку Тоню К., якой не бачыла некалькі год. Глянула на яе і не паверыла ўласным вачам. Перада мной стаяла не скромная жанчына, смуглявая, з каштанавымі косамі, укладзенымі на галаве вянцом, а нейкая лялька. На пышных валасах, ярка афарбаваных пірагідролам, замест шляпкі ўзвышаўся салямяны чаравік ядавіта-зялёнага колеру. Фіялетавае спадніца, карацей якой не прыдумаць, блакітны жакет і неймавернага фасону басаножкі, у руках вялізная бліскучая сумка і пальчаткі, хоць быў цёплы летні дзень. «Элегантным» жэстам рас-

Нагаворы ПРА ГУСТЫ

Эдзі АГНЯЦВЕТ

крыла лялька над сваёй галавой стракаты парасон і сказала мне з жале: «Як вы загарэлі! Гэта-ж цяпер зусім не модна». Я моўчкі паглядзела на Тоню, а Тоня акідала мяне ганарыстым позіркам: «Глядзі-ж, якая я!» Але тут я не вытрымала і на ўвесь голас зарагатала (быў такі грэх). Тоня ледзь-ледзь скрывілася: «Хіба можна так смяяцца? Ад смеху робяцца маршчыны ля вачэй...»

На развітанне я сказала Тоні пару горкіх слоў аб яе пераўвасабленні, аб тым, як яна з прыгожай, скромнай жанчыны ператварылася ў пародыю.

На вялікі жаль, выпадак з Тоняй не адзінкавы. У пагоні за «звышмоднымі» сукенкамі, прычоскамі, абуткам некаторыя жанчыны трацяць густ і пачуццё меры.

У нашых магазінах багаты выбар матэрыялаў. Радзе вока расфарбоўка шаўкоў, штапельнага палатна, розных крэпаў, баваўняных тканін. Яркімі фарбамі расквечаны вуліцы, плошчы і паркі, калі людзі выходзяць пагуляць пасля працы.

Добры густ выяўляецца ва ўменні падабраць не толькі фасон, але і колер адзежы, які пасаваў-бы да твару і постаці, розныя дэталі — пражкі, гузікі, кветкі і г. д.

Лепшым майстрам у падборы фарбаў з'яўляецца сама прырода. У яе трэба вучыцца гарманічнаму спалучэнню тонаў. Гляньце на неба перад захадам сонца: вось плыве шэрая хмарка, адзін яе край — пунсовы.

Чаму не перанесці гэтае прыроднае злучэнне фарбаў у наш быт? Скажам, на шарсцянай ці шаўковай шэрага колеру сукенцы — невялічкая пунсовая кветка на грудзях. Гарманічна гэта? Безумоўна!

Вазьміце, напрыклад, чайную ружу ў спалучэнні з яе цёмназялёнымі лісткамі альбо кветкі браткі. Яны падкажуць нам, як трэба падбіраць аздабы для сукенкі, якія колеры камбінаваць з двух тканін.

Дзяўчаты і жанчыны часта ўпрыгожваюць сябе пацеркамі, бранзалеткамі, завушніцамі, брошкамі, пярсцёнкамі. Не падумайце, што аўтар супроць гэтых рэчаў. Не! Але тут патрэбна пачуццё меры. Калі адзін чалавек нацэпіць на сябе адразу ўсе свае аздабы, то атрымаецца занадта «прыгожа». Інакш кажучы — безгустоўна. У адным з мінскіх паркаў мне давялося быць сведкай размовы адной пары. Малады чалавек, які не зводзіў з дзяўчыны закаханых вачэй, раптам, узяўшы яе за руку, сказаў: «Машанька, вы не станеце сердаваць за праўду? Мая маці працуе на птушкаферме. Каб адрозніць адну птушку ад другой, яна надзявае кожнай на нагу бліскае калыца з нумарком...

Навошта вам такі шырокі бліскучы бранзалет?» Дзяўчына пачырванела па самыя вушы. Зірнула і я на яе руку. Такія шырокія (праўда, скураныя) бранзалеты надзяваюць баксёры перад выхадам на арэну, каб захаваць рукі ад расцяжэння звязак.

Хацелася-б сказаць яшчэ і аб тым, што наш мінскі Дом мадэлей не ўлічвае запатрабаванняў шырокай публікі. Атэлье выпускаюць галоўным чынам сукенкі, якія можна бачыць у клубах, у тэатральных і канцэртных залах. Але нашы жанчыны хочуць прыгожа і проста апранацца ў сябе дома і ва ўстаноўе, дзе яны працуюць.

Нядаўна мінскі Дом мадэлей арганізаваў выстаўку фасонаў адзення з дэманстрацыяй на жывых людзях. Тут былі арыгінальныя сукенкі, касцюмы, паліто. Але ў адрас арганізатараў выстаўкі чуліся справядлівыя дакоры: «Чаму няма такіх сукенак, у якіх можна было-б пайсці на працу? Хіба адзену я ў сваю кантору сукенку з палярынай, абшытай футрам? Гэта-ж для тэатра». І сапраўды, нашы атэлье мод не даравальна мала працуюць над фасонамі і пашыўкай добрага, скромнага, прыгожага адзення, зручнага на кожны дзень.

Многія нашы жанчыны купляюць выключна дарагія тканіны, спасылаючыся на прыказку: «Я не настолькі багатая, каб купляць танныя рэчы». Нам думаецца, што прымаўку пара перайначыць: «Я не настолькі ўжо бедная, каб насіць толькі адну дарагую рэч». Колькі прыгожых сукенак, сарафанаў, блузак, спадніц (асабліва ў вясенне-летні сезон) можна пашыць з баваўняных тканін, штапельнага палатна, паркалю! На тыя-ж самыя грошы, якія мы выдаем на адну дарагую сукенку, можна справіць некалькі рэчаў розных фасонаў. Нашы фабрыкі выпускаюць цяпер такія прыгожыя тканіны, што часта штапельнае палатно можа паспрацаваць з крэпдэшынам ці крэп-жаржэтам.

І яшчэ адно пытанне.

У Латвіі, Узбекістане, Грузіі, на Украіне з вялікай прыемнасцю глядзіш на нацыянальную вопратку жанчын: вышытыя летнія паліто, касцюмы, сукенкі. Чамусьці ў нас, на Беларусі, жанчын у нацыянальных касцюмах можна ўбачыць галоўным чынам на сцэне. Чаму так? Прыгожыя рэчы выпускаюць віцебскія ткачы, гродзенскія вышывальшчыцы, але мы не навучыліся (а можа развучыліся) цаніць мастацкія вырабы, якія сапраўды ўпрыгожваюць жанчыну. Трэба і мінскаму фірменнаму магазіну паклапаціцца аб больш рознастайным асартыменце тавараў.

Неяк пасля прагляду кінакамеды «Добрай раніцы» іду праспектам і дзіўлюся: «Што гэта такое? Працяг фільма?» Адна за адной праходзяць дзяўчаты ў сукенках, абсалютна падобных фасонам і вышыўкай. У кінофільме дырэктар магазіна ўгаварваў дзяўчат: «Купляйце! Вы будзеце цырыцай балю!» І на балі з'явілася шмат «цырыц» у аднолькавых сукенках!

Відаць, і нашы дзяўчаты ходзяць так па волі мінскага фірменнага магазіна.

Могуць запярэчыць: «А як-жа з выкананнем плана?» Калі мы будзем фармальна падыходзіць да справы, то можна спаслацца і на гэта. Але мы супроць фармалізма.

Нашы жанчыны павінны больш увагі аддаваць выхаванню ў сабе добрага густу.

А. І. Агапава за работай.

Фото П. Нікіціна

ЛЕПШАЯ ЛІНАТЫПІСТКА

НА Дошцы гонару сярод лепшых людзей Мінска — партрэт лінатыпісткі друкарні імя Сталіна Аляксандры Іванаўны Агапавай.

Гэтага гонару яна ўдастоена за прыкладную работу і высокую якасць прадукцыі. Дасканала авалодала шы складанейшай машынай, вытворчы план лінатыпістка выконвае на 125—130 прац.

Яшчэ ў рамесным вучылішчы № 5 Аляксандра Агапава палюбіла лінатып. Калі майстры тлумачылі ўзаемадзеянне частак машыны, яна заўсёды ўважліва сачыла за яе наладкай, за дакладнасцю рэгулёўкі. Стараннасць у вучобе цалкам апраўдала сябе: яна спатрэбілася ў рабоце. Аляксандра Іванаўна самастойна ліквідуе любыя непаладкі, тым часам як іншым работніцам пры затрымцы машыны патрэбен інструктар.

Вялікае значэнне ў прадукцыйнасці працы лінатыпісткі мае правільнае размяшчэнне пальцаў на клавіатуры. Гэтую акалічнасць таксама ўлічвае Агапава і пры наборы карыстаецца ўсімі дзесяццю пальцамі.

«Можна смела сказаць, што лепш Аляксандры ніхто з лінатыпістаў не працуе», — заяўляюць рабочыя цэха.

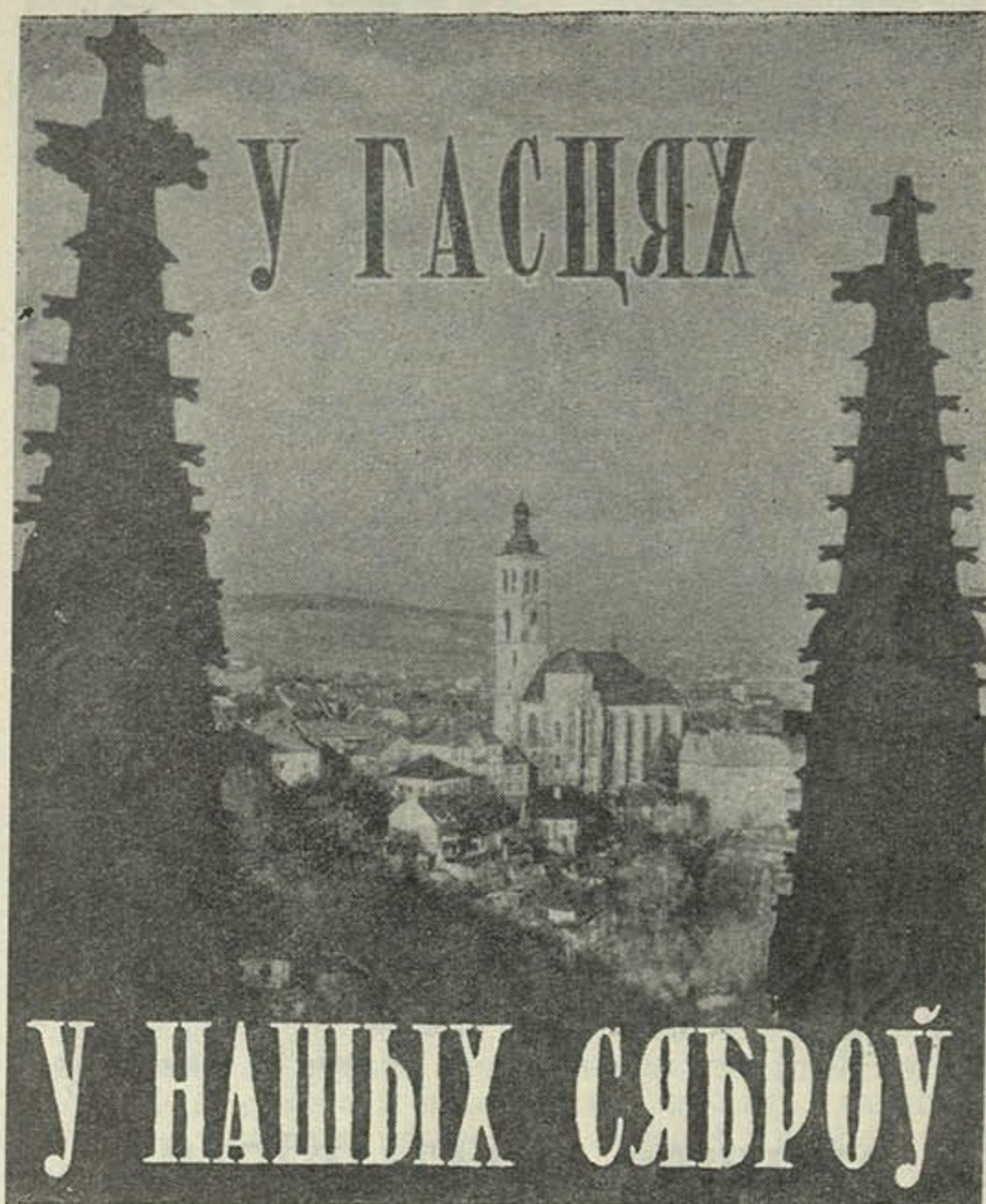
У спаборніцтва па прафесіях Аляксандра Іванаўна ўключылася адной з першых. Яна выйшла пераможцай у спаборніцтве з работніцай Яўгеніяй Шчуплік.

Рыхтуючыся дастойна сустрэць XX з'езд Комуністычнай партыі Савецкага Саюза, яна ўзяла на сябе дадатковыя абавязацельствы і з гонарам іх выконвае.

Аляксандра Іванаўна ўмела спалучае работу з вучобай. Займаючыся ў дзесятым класе вячэрняй школы рабочай моладзі, яна мае толькі добрыя і выдатныя адзнакі.

— Мая мара, — заяўляе яна, — скончыць сярэднюю школу і наступіць у завочны паліграфічны інстытут.

Н. ФІДЛЕР

МАРЫНА БАРСТОК

[Нататкі турыста]

МОЖНА, не выязджаючы з дому, ведаць многія краіны, але як гэта цікава і важна ўбачыць хоць адну з іх сваімі вачамі.

Такая магчымасць прадставілася нам, групе беларускіх турыстаў, якія пабывалі ў кастрычніку гэтага года ў Чэхаславакіі.

Сярод нас былі людзі розных прафесій: урачы, настаўнікі, рабочыя, інжынеры, журналісты, літаратары. Усяго 62 чалавекі. Добрую палавіну нашай турысцкай групы складалі жанчыны.

У кожнага з удзельнікаў падарожжа былі і свае, прафесіянальныя інтарэсы, але ўсіх нас еднала жаданне як мага больш убачыць і даведацца аб чэхаславацкай краіне і яе народзе.

Турыстамі мы сталі нават раней, чым перасеклі граніцу. У чужоўных украінскіх гарадах Кіеве і Львове, праз якія ляжаў наш шлях, таксама ёсць што паглядзець, і мы рабілі гэта з радасцю і задавальненнем. Але думка аб тым, куды мы едзем, ні на хвіліну не пакідала нас.

Вось яна — прыгранічная савецкая станцыя Чоп. За ёю — зямля нашых добрых суседзяў і сяброў, якая ўзрасціла Клемента Готвальда і Юліуса Фучыка, дала свету геніяў музыкі Дворжака і Сметану, пісьменнікаў Яраслава Гашэка і Яна Неруду, Бажэну Немцову, выдатных педагогаў, скульптараў, архітэктараў. Чэшская зямля, яе слаўны горад Прага прытулілі калісьці і нашага слаўтага земляка-палачаніна Георгія Скарыну, дапамаглі яму выпусціць у свет першыя друкаваныя кніжкі на беларускай мове.

Паміж нашымі народамі існуюць даўнія і

Да вайны тэкстыльная прамысловасць цярпела хранічны крызіс. Цяпер яна, як і ўся лёгка-прамысловасць, забяспечвае рынак ўсё ўзрастаючай колькасцю тавараў.

Вызваленая Прага, сталіца Народна-Дэмакратычнай Чэхаславацкай Рэспублікі, сваім казачным характам сімвалізуе свабоду народа.

моцныя сувязі, культурныя і гістарычныя. Памяць захоўвае многа прыкладаў сумеснай барацьбы супроць агульных ворагаў, вялікай воінскай дружбы ў ранейшыя часы і ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У гутарках і ўспамінах шпарка праходзіць час. Мы ўжо на невялікай славацкай станцыі Чэрне над Цісай. Тут пакідаем свае абжытыя вагоны і пераходзім на поўнае ўтрыманне нашых гасцінных гаспадароў. Пільна прыглядаемся да ўсяго, прыслухоўваемся да іх мовы. Ужо тут даведваемся, што ў Чэхаславакіі многія валодаюць рускай мовай, вывучаюць яе ў школах, пачынаючы ад чацвёртага класа, у вышэйшых навучальных установах, у гуртках і самастойна, ведаюць савецкія песні, чытаюць нашу мастацкую літаратуру, газеты, часопісы. Слухаючы чыгуначнікаў і жыхароў гэтай станцыі, якія так ветліва сустрэлі нас, мы з задавальненнем адзначаем, што можам разумець чэшскую і славацкую мовы, бо яны вельмі блізкія да беларускай.

А за вокнамі вагона мільгаюць чужоўныя краявіды: раўніны, пералескі і лясы, якія стаяць у апошняй сваёй асенняй красе, пакрытыя сінявой горы.

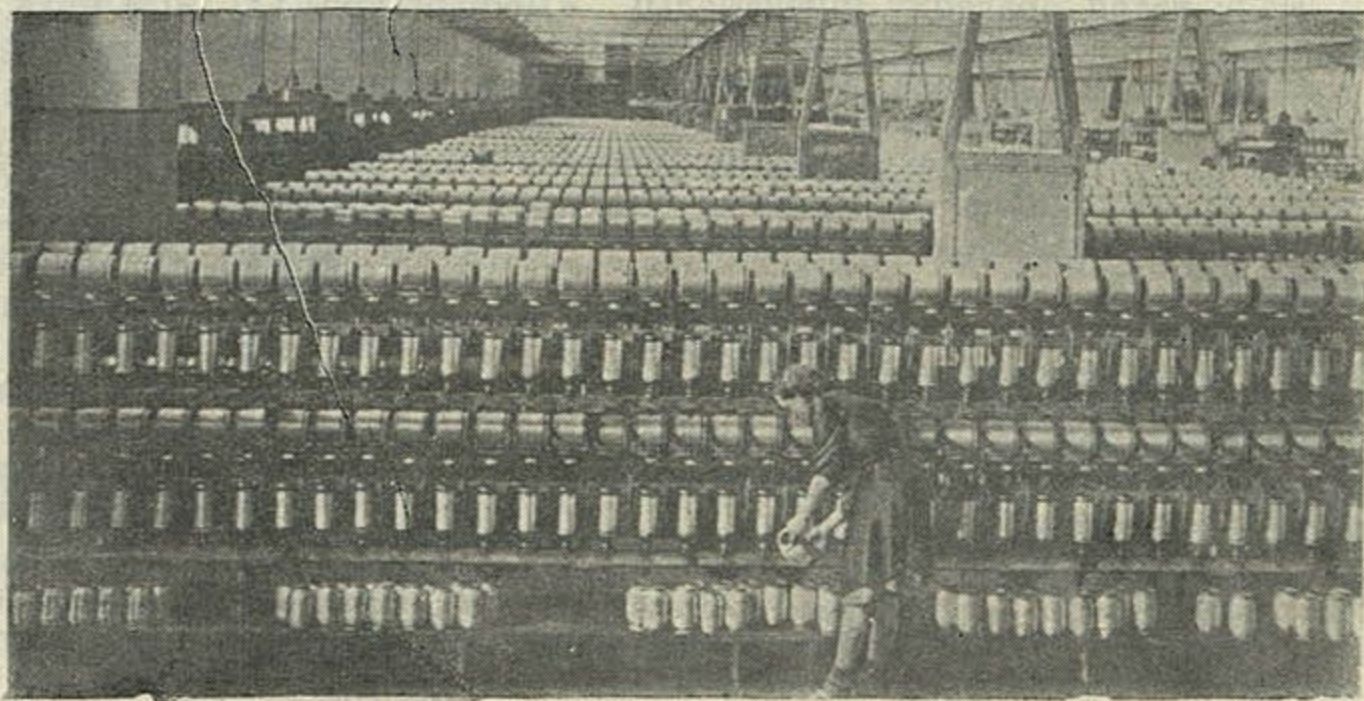
Уперадзе нас чакае Прага — Злата Прага, матка чэхаславацкіх гарадоў, як гавораць мясцовыя жыхары аб сваім любімым горадзе. І сапраўды гэта чужоўны, велічны горад. Ён здзіўляе падарожніка прыгажосцю сваіх вуліц і плошчаў, мноствам помнікаў, рознастайнасцю і характам архітэктурных збудаванняў.

Усёй групай, разам з прадстаўнікамі Чэдока (чэхаславацкага інтурыста), ідзем пеша да свайго атэля, мінаем прыгожы будынак опернага тэатра імя Сметаны, Нацыянальны музей, узыходзім на Вацлаўскую плошчу, адно з прыгажэйшых месц у горадзе. У пачатку плошчы — фігура конніка. Гэта святы Вацлаў, адзін з чэшскіх князёў X стагоддзя, забіты сваім братам Балеславам, які потым заняў чэшскі прастол.

Многае тут звязана з імем караля Карла IV, які княжыў у XIV стагоддзі: Карлаў мост праз Влтаву, самы старажытны з чатырнаццаці мастоў, што ўзвышаюцца над ракой; Карлаў універсітэт, адзін з старэйшых у Еўропе (не так даўно краіна адзначала шасцісотгоддзе з дня яго заснавання); Карлаў замак (Карлштэйн), што знаходзіцца ў ваколіцах Прагі і ўсім сваім выглядам з'яўляецца як-бы ўвасабленнем змрочнага сярэднявечжа; Карлавы Вары — прыгажэйшае ў свеце курортнае месца.

Нас цікавіць усё: старажытныя помнікі архітэктуры і скульптуры, тэатры і музеі, стадыёны і паркі, школы і дзіцячыя сады, заводы і новабудовы. Але ў першую чаргу цікавяць, вядома, людзі, тварцы ўсяго гэтага характа, будаўнікі новага жыцця. І ў першы-ж дзень, ходзячы па вуліцах без перакладчыкаў, мы прыглядаемся да рухавага і шумнага натоўпу на вуліцах, да самога выгляду пражан. Нам падабаецца іх простае і зручнае адзенне. Жанчыныносяць скураныя ці замшавыя туфлі на нізкіх абцасах, лёгкія плашч, паліто ці касцюм з недарагога матэрыялу. Амаль ва ўсіх кароткія завіўкі. Мужчыны ў большасці адзеты ў зялёнаватыя плашчы, на нагах — дабrotны «світаўскі» абутак. Там-сям убачыш берэт замест шляпы ці кепкі. Але часцей за ўсё і мужчыны і жанчыны да глыбокай восені ходзяць без галаўных убораў.

Ва ўсім заўважаецца высокая культура паводзін і ветлівасць абыходжання. Не ўбачыш грубых парушальнікаў дыс-

цыпліны і парадку на вуліцы, штурханіны пры пасадцы ў трамваі і аўтобусы, п'яных, не пачуеш лаянкі. Затое вельмі часта чуеш пывучае і прыемнае нашаму слыху слова: «дзекуі» (дзякуем), «просім» (калі ласка).

Калі вы запытаеце дарогу ў мясцовага жыхара, то ён ахвотна пакажа і нават возьмецца праводзіць. Адчуваецца, што пражане добра ведаюць свой горад, так цесна звязаны з гісторыяй усёй краіны.

На вуліцах рух, ажыўленне, таварыскія размовы, усмешкі. А вечарам можна бачыць, як цалуюцца маладыя закаханыя людзі. І гэта нікога не здзіўляе.

Каля вітрын магазінаў і кніжных кіёскаў заўсёды людзі. Вітрыны прыгожа аформлены. Яны выконваюць ролю рэкламы. Ёсць спецыяльныя магазіны савецкай кнігі. Там-жа можна знайсці і нашы літаратурна-мастацкія часопісы, газеты.

Прыгожа і ахайна апрануты дзеці. Маці зусім маленькіх возяць у калясках, а большыя ходзяць на прагулку з бацькамі. Адных-жа дзяцей на вуліцах не відаць ні днём, ні асабліва вечарам, калі запальваецца электрычнае святло.

У наступны дзень мы арганізавана аглядаем горад. Пачынаем агляд з старажытнай яго часткі, з Старамесцкай плошчы і Пражскага града (Крэмля), які знаходзіцца на Градчанах.

На Старамесцкай плошчы кожны дом сведчыць аб сёвай мінуўшчыне. У цэнтры плошчы ўзвышаецца помнік Яну Гусу — вялікаму чэшскаму патрыёту, барацьбіту супроць засілля немцаў і каталіцкай царквы.

Увагу ўсіх турыстаў звярнуў на сябе астранамічны гадзіннік, прымацаваны да вежы ратушы. Пабудаваны ў XV стагоддзі прафесарам Пражскага ўніверсітэта Ганушам, ён уключае ў сябе ўпрыгожаную фрэскамі каляндарную дошку і чатыры фігуры. Ужо колькі стагоддзяў б'е гэты гадзіннік! Колькі пакаленняў пражан, разам з прыезджымі, прастойваюць каля яго, любуючыся вынаходкай свайго таленавітага продка!

На гэтай плошчы пачынаюцца асабістыя знаёмствы, завязваецца гутарка з мясцовымі жыхарамі, ідзе абмен адрасамі, манетамі для калекцыі, фотапаштоўкамі. Але нам нельга падоўгу стаяць на адным, хай сабе і вельмі цікавым, месцы. Трэба ехаць далей — на Градчаны, у Пражскі Крэмль.

Пражскі град будаваўся восем стагоддзяў. На ім можна прасачыць гісторыю архітэктуры краіны, змену мастацкіх стыляў. Пражскі град, гавораць нам студэнты-эккурсаводы, — сведка славы і пакут чэшскага народа. Ён узнік як рэзідэнцыя чэшскіх каралёў і развіваўся ў цеснай сувязі з гістарычным лёсам усёй краіны.

У саборах і на плошчах Пражскага града многа турыстаў і экскурсантаў. Але гэта цяпер не толькі музей. У адным з палацаў града працуе прэзідэнт Чэхаславацкай рэспублікі, аб чым сведчыць узняты над будынкам нацыянальны сцяг.

Мы наведвалі таксама старую частку горада — Вышэград. Там цяпер захавалася царква і могілкі, дзе пахаваны слаўнейшыя прадстаўнікі чэшскага народа: Сметана, Дворжак, Немцова, Неруда, Чапек. Былі ў замку ў Канапіштэ, дзе знаходзіцца музей зброі розных узораў і эпох, а таксама паляўнічая гаспадарка.

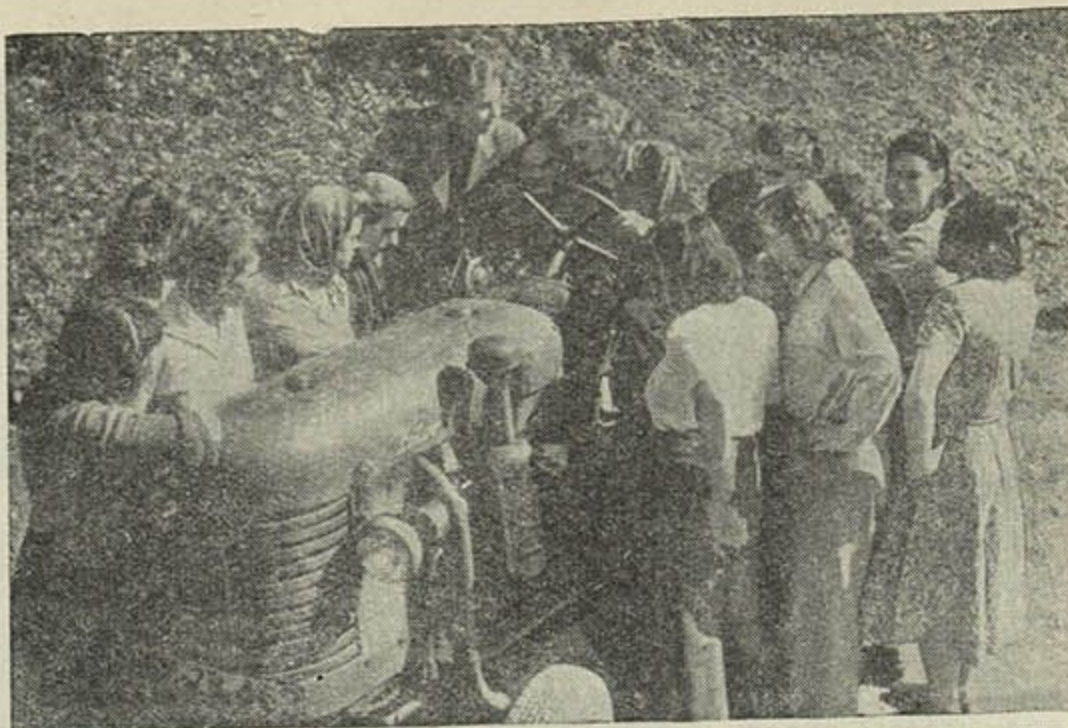
Старое ў Празе і яе ваколіцах неяк арганічна спалучаецца з новым. Гэта відаць у забудове горада, у яго ансамблевасці і ў тым, з якой пашанай людзі адносяцца да гістарычных помнікаў старажытнасці і нядаўна мінулых год.

У Канапіштэ, побач з музеямі, знаходзіцца сельскагаспадарчая выстаўка. Тут выстаўлены розныя ўзоры машын і вынікі працы хлебарабаў, экспанаты ўраджаю гэтага года.

З цікавасцю аглядалі мы гідрэлектрастанцыю, якая будзе недалёка ад Прагі і хутка будзе даваць святло яе прадпрыемствам. Вельмі прыгожае месца абрана для яе. А галоўнае — яна будзеца з усяго айчыннага, што сведчыць аб высокай індустрыяльнай культуры чэшскага народа. І тут, і ў іншых гарадах мы цікавіліся побытам рабочых, жыллёвымі ўмовамі, харчаваннем, зарплатай і бачылі, як многа дасягнуў чэхаславацкі народ за дзесяцігоддзе будаўніцтва народнай рэспублікі і ў сэнсе наладжвання побыту, сацыяльнага страхавання, палепшання ўмоў работы.

У Чэхаславакіі, краіне міру і працы, усюды ідзе будаўніцтва. У сталіцы за пасляваенны час вырасла многа новых, добраўпарадкаваных дамоў для рабочых, новых прадпрыемстваў, школ, клубаў. Тут многа тэатраў і кінатэатраў. Некаторыя з кінатэатраў названы імем нашых савецкіх гарадоў: «Ялта», «Севастопаль». Ёсць вялізны стадыён (каля 150 тысяч месцаў), плошча, дзе адбываюцца нацыянальныя святы і іншыя ўрачыстасці.

У новай Празе знаходзіцца ганаровыя могілкі чырвонаармейцаў. Сярод іх узвышаецца скульптура воіна-вызваліцеля. Для падножжа помніка шмат вянкаў і кветак. Іх прыносяць сюды пражане, дарослыя і дзеці. На кожнай магіле за-

Машына-трактарныя станцыі — важнейшы памочнік сялян. Моладзь знаёміцца з сучаснай тэхнікай.

гінущага воіна — невялікі помнік, на якім золатам выпісаны імёны і даты жыцця. Для помнікаў чырванюць жывыя ружы. Яны сведчаць аб братняй любові і пашане чэхі да памяці загінуўшых савецкіх герояў.

На высокім месцы над Влтавай відаць здалёк помнік І. В. Сталіну. Гэта адзін з лепшых помнікаў у Еўропе. На прэдым плане фігура І. В. Сталіна, а за ёй яшчэ восем фігур. Помнік выражае любоў і ўдзячнасць савецкаму народу, І. В. Сталіну за вызваленне Чэхаславакіі ад гітлераўскіх захопнікаў.

У былым Народным доме на Гібернскай вуліцы знаходзіцца Музей В. І. Леніна. Там заўсёды многалюдна. Рабочыя, студэнты, школьнікі, турысты з увагай аглядаюць матэрыялы аб жыцці і дзейнасці правадыра. Тут у 1912 г. праходзіла 6-я канферэнцыя нашай партыі, якая ўвайшла ў гісторыю пад назвай Пражскай. Тут хадзіў Владзімір Ільіч, тут гучаў яго голас! І гэты дарагі нам куток, і самую гэтую гістарычную падзею мы ўспрымаем як момант братняй сувязі паміж савецкім і чэхаславацкім народамі.

Беражліва, у тагачасным выглядзе, захоўваецца пакой, дзе праходзіла канферэнцыя. А побач з ім невялікая зала, убраная ў чырвань сцягоў. Тут, у ленынскім доме, піянеры даюць урачыстае абяцанне на вернасць яго вялікім ідэям.

На гары Віткаў знаходзіцца маўзалеі Клементы Готвальда. Мы, як і папярэднія групы савецкіх турыстаў, наведвалі маўзалеі, выказалі сваю глыбокую пашану да першага прэзідэнта рэспублікі, кіраўніка Комуністычнай партыі Чэхаславакіі.

У адзін з вечароў нам давялося пабыць у пражскім нацыянальным тэатры. Слухалі оперу Фібіа «Месінская нявеста». Гэта адна з лепшых нацыянальных опер. Нам спадабалася яе выкананне, яе музыка. У тэатры 1600 месцаў, і ўсе яны былі заняты. Відаць, публіка любіць музыку, шануе памяць сваіх кампазітараў. Мы крыху даведаліся аб гісторыі гэтага тэатра. У будаўніцтве Нацыянальнага тэатра прымаў удзел увесь народ, грошы на яго пабудову збіраліся па ўсёй Чэхіі. Усе чэшскія вобласці прыслалі закладныя камені ў яго падмурак. Ва ўрачысты дзень, 16 мая 1868 г., у прысутнасці шматтысячнага натоўпу, які некалькі дзён сцякаўся ў Прагу, адбывалася закладка тэатра. Падыходзілі прадстаўнікі зямель, краёў, таварыстваў, прадстаўнікі мастацтва і навукі, кожны стукаў малаточкам і гаварыў некалькі слоў. Трыццаць год будаваўся тэатр. У радасныя дні яго адкрыцця новым выпрабаванням падвергліся патрыятычныя пачуцці чэшскага народа: нацыянальны тэатр згарэў. Зноў народ збірае грошы і будзе тэатр, цяпер ужо за два гады. Над яго сцэнай красуецца надпіс: «Народ — сабе». І гэта становіцца зразумелым, калі пазнаеш яго гісторыю.

Шмат цікавага і выдатнага ёсць у Празе. Але, каб убачыць усё, трэба некалькі месяцаў. Нам-жа хочацца бачыць і іншыя гарады, каб мець агульнае ўяўленне аб краіне. І вось мы едзем у прамысловыя гарады Плзень, Готвальдаў і Брно, наведваем курортныя месцы — Марыянскія Лазні і Карлавы Вары, сталіцу Славакіі — Браціславу, спускаемся глыбока ў пячоры пад назвай Мацоха (Мачаха), узбіраемся на аснежаныя горы ў Высокіх Татрах. На Аўсцэрліцкім полі бачым помнік рускім воінам (1805 г.).

У Плзені, побач з іншымі прадпрыемствамі, ёсць піваварня «Праздрой» (першакрыніца), якая вырабляе лепшае ў свеце піва. Яно вывозіцца ў многія краіны свету. Мы знаёмімся

з працэсам вырабу піва, а потым абедам у рабочай сталовай і са здавальненнем п'ем піва, якім нас шчодро частуюць. Ад імя ўсяго калектыву нас вітае дырэктар завода, гучаць здравіцы ў гонар савецкага народа, у гонар нашай дружбы на вечныя часы. «Чэсць працы» — такое прывітанне можна пачуць у многіх прамысловых цэнтрах краіны.

У Карлавых Варах мы любімся характам гэтых месц, слухаем гісторыю ўзнікнення горада, шматлікія легенды, звязаныя з адкрыццём гарачых мінеральных вод. Тут ёсць дванаццаць лячэбных крыніц. Тэмпература вады ў некаторых даходзіць да сямідзесяці градусаў. Салёныя мінеральныя воды даюць адкладанні. На гэтых адкладаннях, кажуць, пабудавана адна царква. Сярод выдатнасцей горада нам паказвалі дом, у якім лячыўся К. Маркс, а таксама дом Петра I. Тут ведаюць, што рускі цар Пётр I сам зрабіў страху на гэты дом і адным з першых коннікаў узяўся на самую высокую гару.

Нядоўга мы былі ў Готвальдаве — горадзе абутку, але многое з таго, што мы там бачылі, запамінацца надоўга. Гэта прамысловы горад, у якім раней былі размешчаны заводы вядомага чэшскага фабрыканта Баці. Цяпер гэта нацыяналізаванае прадпрыемства «Світ», на якім працуе асноўная частка насельніцтва горада. «Світ» выпускае дзесяткі мільёнаў пар абутку ў год. Вывозіцца абутак у трыццаць краін свету.

Раней на гэтых фабрыках была канвеерная патагонная сістэма працы. Рабочы мог вытрымліваць гэты рэжым толькі да сарака год, потым яго, спрацаванага, страціўшага сілы, выганялі на вуліцу. Зусім іншая справа цяпер, калі прадпрыемства стала народным. Цяпер тут клапацяцца аб здаровым быццё рабочых, аб добрых умовах працы. Фабрыка мае свае дамы адпачынку, на яе рабочых, як і на ўсіх грамадзян, распаўсюджваецца сістэма сацыяльнага страхавання.

У Готвальдаве мы бачылі лепшыя ў краіне дзіцячыя сады і яслі, школы, добраўпарадкаваныя кватэры для рабочых.

Не забыць вечара, калі моладзь прыйшла да нас са сваёй самадзейнасцю. Мы ўсе з захапленнем глядзелі мараўскія народныя танцы, слухалі мілагучныя песні.

У Брно, у часе знаёмства з музеямі і помнікамі горада, нам, невялікай групе турыстаў, давялося ўбачыць рэгістрацыю шлюбу. Адбываецца гэта вельмі ўрачыста. У памяшканні Нацыянальнага Сходу ёсць спецыяльны, любоўна абсталяваны пакой. У цэнтры герб рэспублікі, а па яго баках гербы гарадоў і абласцей. Недалёка ад уваходу ўстаноўлен арган, які іграе пры ўваходзе і выхадзе маладой пары. У прысутнасці бацькоў, стоячы, маладыя людзі слухаюць дэкларацыю, якую чытае ім прадстаўнік улады, пра абавязкі пры ўступленні ў шлюб, пра вялікую адказнасць аднаго перад другім і перад грамадствам у сувязі з новым грамадзянскім станам. Гэтыя хвіліны застануцца на ўсё жыццё ў памяці маладых людзей, якія ўступаюць у шлюб.

Вельмі прыгожы і гасцінны горад Браціслава, які стаіць на Дуні. З яго высокай гары Дэвін можна бачыць венгерскую і аўстрыйскую граніцы. Цёпла, як жаданых і дарагіх гасцей, сустракалі нас прадстаўнікі Саюза чэхаславацка-савецкай друж-

бы. На вакзале вітаў турыстаў з Беларусі Андрэй Сцяпанавіч Марціна. У шчырай, прачулай прамове ён гаварыў пра нашы даўнія сімпатыі, пра сумесную барацьбу нашых народаў у час Айчынай вайны, пра дружбу на вечныя часы.

«Вы нашы, а мы вашы», — закончыў ён і пажадаў адчуваць сябе ў Браціславе, як дома. І мы сапраўды адчувалі сябе, як дома, сярод добрых і шчырых сяброў. За гасцінным сталом мы гаварылі аб непарушнасці нашай дружбы, абменьваліся значкамі, спявалі рускія і беларускія, чэшскія і славацкія песні. Гэты вечар запамінацца назаўсёды. А колькі яшчэ такіх вечароў і сустрэч!

Да нас прыходзілі людзі проста пазнаёміцца, паглядзець на савецкіх людзей, да якіх яны носяць у сэрцы пачуцці любві і ўдзячнасці. У Готвальдаве прыйшла да нас маладая дзяўчынка Ірына Павёлкава. Яна працуе медсястрой. Вывучае рускую мову. Ёй хочацца пагаварыць па-руску, пачуць нашы песні, навучыць нас спяваць па-чэшску і па-славацку. Здавалася, што мы не ўпершыню сустракліся, а даўно знаёмы, бо ў нас так многа агульных тэм і інтарэсаў.

А ў Празе прыйшла проста ў аўтобус, дзе мы сядзелі перад выездам на экскурсію, піонерважатая Мілішка Атлажылава. У яе многа пісем ад савецкіх сяброў, дарослых і школьнікаў. Ёсць знаёмыя і ў Мінску. Яна хоча распытаць аб іх, паслаць ім сваё прывітанне.

Хвалючай была наша сустрэча з групай чэшскіх пісьмнікаў у Празе. Мы бачылі і чулі Незвала, Маёраву, Дрду Старшыня Саюза чэхаславацкіх пісьмнікаў Ян Дрда запрасіў беларускіх літаратараў на таварыскую вячэру ў дом адпачынку Добжыж, які знаходзіцца ў ваколіцах Прагі. Там мы гаварылі аб далейшым развіцці літаратурных і культурных сувязей паміж нашымі краінамі, абменьваліся кнігамі, аўтографамі.

У Браціславе выдаюцца часопісы для жанчын: «Словенка» на славацкай мове і «Работніца» на венгерскай мове. Мне давялося пабыць у гасцях у іх рэдакцыях. Галоўны рэдактар «Словенкі» — Марыя Тваражкова ахвотна расказвае аб сваім часопісе. Ён выдаецца вялікім тыражом і разлічаны галоўным чынам на сялянскіх. На яго старонках асвятляюцца розныя пытанні міжнароднага жыцця і жыцця чэхаславацкага народа. Шмат увагі ўдзяляецца рабоце жаночых камітэтаў, пытанням выхавання дзяцей, бытавога абслугоўвання, адкрыццям у галіне медыцыны. Чытачы вельмі цікавяцца жыццём і працай жанчын у Савецкім Саюзе. Мы расказвалі пра сваё ўражанні ад паездкі, цікавіліся, як чытаюць «Словенку», ці многа пішуць з месца, як удзельнічаюць у рабоце часопіса пісьмніцы. Яны ў сваю чаргу распытвалі аб нашых часопісах і прасілі высылаць ім «Работніцу і сялянку».

Не хацелася пакідаць нашых новых знаёмых і сяброў. Але мы цешылі сябе надзеяй, што зноў сустранемся.

У кожнага з удзельнікаў турысцкага падарожжа засталіся самыя лепшыя ўражанні аб чэхаславацкай краіне, аб яе працавітым і мужным народзе.

Усюды мы былі не проста турыстамі, а жаданымі і дарагімі гасцямі.

1955 год прынёс спартсменам-парашутыстам новыя поспехі. Прайшоўшае трэцяе рэспубліканскае асабіста-каманднае спаборніцтва парашутыстаў на аэрадроме цэнтральнага аэраклуба гор. Мінска паказала ўзростае спартыўнае майстэрства спартсменаў-парашутыстаў.

У гэтых спаборніцтвах прымалі ўдзел таксама і дзяўчаты. Спартсменка-парашутыстка малады аграном з гор. Віцебска Зінаіда Сушкевіч устанавіла новы рэспубліканскі рэкорд. Яна з вышыні 600 метраў у першым прыжку прыземлілася ў 6 м 97 см, у другім у 12 м 40 см ад цэнтра круга. Сярэдняе адхіленне 9 м 68 см.

На здымку: спартсменка-парашутыстка Зінаіда Сушкевіч.

Фота Н. Гацко

ТУРНІР МАЦНЕЙШЫХ

К. ЗВАРЫКІНА,
міжнародны майстар спорту

Канцэртная зала Цэнтральнага Дома Савецкай Арміі ў Маскве, як заўсёды, перапоўнена.

Дзяржаўныя сцягі 12 краін развяваюцца над дзесяццю велізарнымі дэманстрацыйнымі дошкамі. На шахматных століках, каля гадзіннікаў, сцягі паўтараюцца мініятурнымі сцяжкамі.

Праводзіцца чарговы міжнародны жаночы шахматны турнір.

20 яго ўдзельніц — гэта 20 міжнародных майстроў спорту па шахматах. Яны дабіліся права ўдзелу ў фінальным міжнародным турніры пасля двух этапаў спаборніцтва: першынства сваёй краіны і так званага заналянага турніру некалькіх краін.

Першы жаночы чэмпіянат свету адбыўся ў 1927 годзе ў Лондане пры 12 удзельніцах. Першае месца заваявала тады таленавіцейшая чэшская шахматыстка Вера Менчык, якая заставалася нязменнай чэмпіёнкай свету да канца жыцця. Савецкім шахматыстам не прышлося ўступіць у барацьбу за першынство свету пры ўдзеле Веры Менчык, бо шахматная секцыя СССР тады яшчэ не была членам Міжнароднай шахматнай федэрацыі.

Вера Менчык сем раз перамагала ў жаночых чэмпіянатах свету.

Вось што расказвае гросмайстар С. Флор аб адным з такіх чэмпіянатаў свету:

«Дзесяці ў маленькім пакойчыку, а часам у якім-небудзь фэйз, некалькі шахматыстак разыгрывалі так званое першынство свету. Малюнак быў вельмі сумны. Гледачоў на турніры не было, партыі не дэманстраваліся, друк маўчаў аб гэтым спаборніцтве...».

Вядома, гэта ні ў якім разе не змяняе шахматнага таленту сяміразовай чэмпіёнкі свету.

Вера Менчык перамагала не толькі ў жаночых, але часта і ў мужчынскіх турнірах. У міжнародным турніры 1935 года ў Ярмуце (Англія) яна заняла трэцяе месца за Рэшэўскім і Зейцам. Прычым Рэшэўскі ў партыі з Менчык трапіў у цэйтнот і прайграў.

Менчык выйграла сваю сустрэчу з эксчэмпіёнам свету Эйве, а тры турнірныя партыі з Флорам зьяла ўнічыю. Нажаль, Вера Менчык не дажыла да нашых дзён. Яна загінула ў 1944 годзе пры паветранай бамбардыроўцы Лондана.

У 1947 годзе савецкая шахматная секцыя ўступіла ў ФІДЕ—Міжнародную шахматную федэрацыю. На чарговых кангрэсах ФІДЕ было вырашана правесці ў 1949—1950 гг. у Маскве турнір на першынство свету сярод жанчын пры 16 удзельніцах.

Пераможцай гэтага турніру аказалася Людміла Рудэнка. Яе імя было занесена на залаты пераходны кубак ФІДЕ, дзе сем раз адзначалася імя Веры Менчык.

Пераможцай турніру прэтэндэнтка 1952 года ў Маскве была Елізавета Быкава.

Матч на першынство свету паміж Л. Рудэнка і Е. Быкавай у 1953 годзе ў Ленінградзе закончыўся перамогай Е. Быкавай. На залатым кубку ФІДЕ з'я-

Удзельніцы турніру: чылійская шахматыстка Б. Караско дэ Будзініч (злева) і польская шахматыстка К. Голуй віншуюць пераможцу спаборніцтваў О. Рубцову (у цэнтры).

вілася яшчэ адно імя савецкай шахматысткі.

І апошні турнір прэтэндэнтка праводзіўся зараз у Маскве, з 2 кастрычніка па 1 лістапада 1955 года. У турніры прымалі ўдзел: С. Бадо дэ Масчыні (Аргентына), А. Іванова (Балгарыя), Е. Кертэс (Венгрыя), Ф. Хеэскерк (Галандыя), Э. Келер-Герман (Германская Дэмакратычная Рэспубліка), К. Голуй (Польшча), В. Барысенка, Л. Вольперт, Ю. Гурфінкель, К. Зварыкіна, О. Ігнацьева, О. Рубцова (СССР), С. Граф-Стывенсон, Г. Грэсер, М. Карф (ЗША), Ш. Ша-дэ дэ Сілан (Францыя), Р. Суха (Чэхаславакія), Б. Караско дэ Будзініч (Чылі), М. Лазарэвіч, В. Недзяльковіч (Югаславія).

На такой доўгай дыстанцыі, як 19 тураў, цяжка прадбачыць пераможцу. Праўда, большасць майстроў і трэнераў называла савецкую шахматыстку. Толькі Соня Граф-Стывенсон (ЗША) даволі рашуча заявіла: «Турнір выйграю я!». Відавочна, гэтая не зусім скромная заява была вынікам яе даволі паспяховай барацьбы з Верай Менчык. Толькі С. Граф-Стывенсон не ўлічыла таго, што мінула 15 год, а за гэты час савецкія шахматысткі далёка пайшлі ўперад. Хутка яна гэта адчула: на працягу першых 10 тураў яна прайграла 5 партый.

Гледачам вельмі падабалася тэмпераментная ігра парызжанкі Ша-дэ дэ Сілан і 22-гадовай югаслаўкі М. Лазарэвіч, якая пасля першых 7 тураў была ў лідзіруючай групе.

Пасля 10 тура лідэрам турніру становіцца Э. Келер-Герман. «Добра было-б спыніць турнір», — жартавалі яе трэнеры.

У 12 туры Э. Келер-Герман прайграла чэмпіёнцы Венгрыі Е. Кертэс, а ў далейшым і югаслаўцы М. Лазарэвіч. Лідэрства трывала перайшло да савецкіх шахматыстак: Л. Вольперт, В. Барысенка, О. Рубцовай і К. Зварыкінай. Фактычна на працягу ўсяго турніру барацьба за першае месца ішла паміж гэтымі чатырма савецкімі майстрамі і прадстаўніцай ГДР Э. Келер-Герман.

С. Граф-Стывенсон заявіла, што ёй «каб увайсці ў добрую спаартыўную форму, трэба хоць-бы год пражыць у СССР».

Апошнія чатыры туры здаваліся бясконцымі, прынеслі шмат хваляванняў і ўдзельніцам і гледачам. В. Барысенка і К. Зварыкіна прайгралі ад вялікага жадання выйграць. Толькі О. Рубцова і Л. Вольперт падышлі да апошняга тура з роўнай колькасцю ачкоў.

Апошні тур вызначыў пераможцу. Вольперт прагледзела разумную тактычную камбінацыю С. Бадо дэ Масчыні (якая заняла адно з апошніх месцаў) і вымушана была дабівацца нічыёй. О. Рубцова ў добрым стылі атрымала перамогу над А. Івановай.

Такім чынам, заслужаны майстар О. Рубцова заняла першае месца і атрымала права іграць у будучым годзе ў патройным матчы на званне чэмпіёна свету разам з Е. Быкавай і Л. Рудэнкай.

Другое месца заняла Л. Вольперт (СССР).

Трэцяе — Э. Келер-Герман (ГДР).

Чацвёртае — К. Зварыкіна (СССР).

Пятае — В. Барысенка (СССР).

Першыя 4 месцы з пяці заваяваны савецкімі шахматысткамі — гэта лепшы паказчык перавагі савецкай шахматнай школы.

Ольга Нікалаеўна Рубцова была пераможцай першага Усесаюзнага жаночага шахматнага чэмпіяната, праведзенага ў 1927 годзе. З таго часу яна 5 раз выйграла першынство краіны, не раз была чэмпіёнкай Масквы. Яна з поспехам выступала і ў мужчынскіх шахматных спаборніцтвах. У Ольгі Нікалаеўны цудоўны трэнер — майстар А. Б. Поляк, які здолеў падрыхтаваць сваю пад апежную не толькі ў галіне шахматнай тэорыі, але і прывіць ёй навыкі сапраўднага спартсмена. Толькі нястомнай воляй да перамогі можна зрабіць такі фінішны рывок, як 9 перамог Рубцовай у апошніх 9 турах.

Турнір прэтэндэнтка 1955 года ў Маскве яшчэ больш зблізіў шахматыстак розных краін і ўмацаваў дружбу народаў розных краін. Ён паслужыў штуршком для развіцця жаночага шахматнага руху ва ўсіх краінах Еўропы і Амерыкі, з'явіцца новым звяном у развіцці культурных сувязей паміж народамі.

НОВАГОДНЯЯ ПЕСНЯ

Барбара РЭЎКЕВІЧ-САДОЎСКАЯ

Мал. Ю. Пучынскага

АДНОЙЧЫ вечарам я сядзела з кніжкай у руцэ, стуліўшыся ў мяккім крэсле, каб цалкам скарыстаць цяпло, што праменілася ад грубкі. З рэпрадуктара паплыла песня, якая была нечым большым, чым мелодыя, чым фон. Яна была часткай майго жыцця. Гэты голас я чула ў хвіліну, калі пераставала верыць, што на свеце існуюць свята, дабро і хараство. Гэты голас дапамог мне тады перамагчы сумненне. Я яго заўсёды памятала. Мелодыя гучала ва мне на працягу дзесяці год і — хоць я ніколі не змагла яе сабе праспяваць — пазнала адразу. Гэта была тая самая песня, можа, і той самы голас. Так, голас Алёшы! Значыць, ён выжыў?

* * *

Зіма на Беларусі — у Мінску — суровая. Пра гэта расказвалі мне бацькі, якія пражылі там дзяцінства і першую маладосць. Я ведала з іх успамінаў мост на Захараўскай вуліцы і могілкі, на якіх палыхалі духі ў гімназічных шынялях. Ведала з апісанняў домік з агародчыкам, у якім жыла маці. Але зімою з 1943 на 1944 год не ўдалося мне ўбачыць ні маста, ні могілак, ні тым больш адшукаць матчын дом. Прыехала я ў Мінск позна ўвечары, і ў тую-ж ноч нямецкі лімузін завёз мяне проста ў гестапа.

Апынуўшыся ў маленькай камеры — велічынёй з кароткі тапчан — дакладней кажучы, у адной з перагародак вялізнай шафы, прызначанай для арыштаваных, я не траціла надзеі на вызваленне. Па дарозе да машыны мне ўдалося знішчыць запісы з данымі аб узбраенні немцаў, а другі кампраметуючы матэрыял, схаваны ў вокладцы кніжкі, застаўся на кватэры, дзе я спынілася. Такім чынам, я была «чыстая, як сляза», бо нічога падзронага пры мне не знаходзілася. Прытым, пры вобыску ў гестапа і з папярэдняга допыту я зарыентавалася, што арыштавалі мяне выпадкова і што немцы нічога пра мяне не ведаюць. Мае «левыя» дакументы часткова засцерагалі мяне; і калі гітлераўцы не захочуць капца ў іх і правяраць правільнасці ўсіх подпісаў, дык у мяне ёсць надзея выбрацца з гэтага прыкрага становішча.

Сядзела я, скурчаная, на падлозе і прыдумвала сваю падрабязную біяграфію. Год за годам, хлусня за хлуснёй. Усё злучалася ў лагічную цэласнасць, «новае» жыццё выглядала больш праўдзівым, чым сапраўднае. Верыла я, што выберуся з гэтай прыгоды: было мне 22 гады і шмат веры ў маю шчаслівую зорку.

Досвіткам адчыніліся дзверы маёй камеры — і ў яе кінулі новую ахвяру. Было цёмна, і я не бачыла, як яна выглядае. Яна цяжка асунулася на калені, а пасля на бок. Застагнала...

— Што з вамі? — спытала я па-польску.

— «Всё боліт!» — адказала яна тонкім дзіцячым голасам.

Я пашукала ў памяці рускага слова, бо слаба ведала гэтую мову.

— «Почему?» — знайшла нарэшце.

— «Били, мучили меня...»

— Кладзіся вась тут, абарыся на мае калені, — сказала я рускай дзяўчыне, беручы яе за плечы і тулячы да сябе.

— Як цябе зваць?

— Іра...

Мая рука дакранулася да яе сукенкі — мокрай і ліпкай.

— Што гэта, аблівалі цябе вадой? — наіўна спытала я.

— Не, гэта кроў.

...Я пашукала руку таварышкі і злёгка паціснула яе.

— Спі! — параіла я. — Ад сну палепшае.

— Не магу... — А пасля больш доўгай паузы: — Ты полька?

— Так, прыехала з Варшавы... — я крыху завагалася, — на працу... і вась мяне арыштавалі. Ты разумееш, калі я гавару па-польску?

— Разумею, толькі гавары павольна.

— Ты таксама.

— Добра, — згадзілася яна. — Нашы мовы падобныя, зразумею адна другую.

Зноў мы змоўклі. Я адчувала цяжар яе галавы; думала, які ў яе твар, ці маладая яна, за што яе арыштавалі? Урэшце спыталася:

— Чаго ад цябе хочуць?

— Забралі маці, сястру і мяне ўчора... Знайшлі ў нас розныя рэчы. Разумееш?

— Так.

— Мяне ўзялі на допыт. Білі на працягу палавіны ночы — кулакамі, палкамі, сама не ведаю чым, — расказвала яна перарывістым голасам, — а пасля кінулі сюды.

— Ну, а ты?

— Я паўтарала толькі адно: «Нічога не ведаю, нічога не ведаю», пакуль не страціла прытомнасці. Тады ўжо змоўкла, — дадала яна.

Я абняла яе, не ведаючы, як выказаць свае пачуцці. Пагладзіла яе твар і валасы, вельмі густыя і пушыстыя.

— Колькі табе год? — спытала я.

— Споўнілася шаснаццаць.

Значыць, яна яшчэ амаль дзіця, таму ў яе такі тоненькі галасок і далікатная скура на твары. А гэтыя звяры... не магла я сабрацца са сваімі думкамі і пачуццямі. Я ўся кіпела, хацелася грукатаць кулакамі і біць нагамі ў дзверы, выкрычаць сваю нянавісць і пагарду да ворага, расплакацца ад злосці. Але замест гэтага я сядзела нерухама і гаварыла нейкія недарэчныя словы — накшталт: «Не хвалюся, усё будзе добра, няхай іх чэрці возьмуць». Мне было сорамна, што я пляла глупства, але дзяўчына сказала на вуха:

— Як добра, што ты са мной.

...Я ўбачыла Мінск у белы снежаньскі дзень, калі нас вывелі з гестапа. Ішлі мы з цэлай групай вязняў сярод вуліцы, а людзі ў ватоўках, ваўняных хустках і пілотках на галаве глядзелі на нас з тратуараў і ўздыхалі. Нейкая кабета ў валёнках крыкнула са слязьмі ў голасе:

— Сёстры, браты!

Доўгая шырокая вуліца, вялікія блокі, пафарбаваныя ў ахоўны — шэразялёны колер. Цяпер мы звярнулі ў новую вуліцу — домікі з агародчыкамі, нейкія баракі, белы, пабліскаючы іскрамі, снег, неба блакітнае — і сонца свеціць, як заўсёды. Іра ўсё цяжэй і цяжэй апіралася на мяне, ледзь вало-

чачы ногі. Твар яе не адрозніваўся ад снегу. Яна імгненна заплюшчыла вочы і шагнула:

— Глядзі, астрог!

Я таксама ўбачыла яго. З-за баракаў глянулі тоўстыя, замшэлыя муры, старая вышка, закратаваныя вокны, сляпыя сцены. Стары царскі астрог меў тыповы выгляд, крыху сярэдневяковы.

Калі ўвайшлі мы на двор і перад намі расчыніліся цяжкія дзверы, здалося, што мы ўступілі ў браму пекла.

Стражнік павёў нас па сходках уніз — у падвал. Ударыў пах вільгаці і гнілі. Доўгі, вузкі калідор, абапал жалезныя дзверы. Адны з іх нарэшце расчыніліся, і мы абедзве апынуліся ў адной камеры.

Каля процілеглай сцяны, павярнуўшыся да нас спіной, сядзела нейкая постаць — стуленая і нерухома.

На наша «здравствуйце» яна не адказала. Мы агледзеліся. Камера была малая, квадратная — тры крокі на тры. Не было ў ёй ні акна, ні якіх-небудзь рэчаў — нараў, сеннікоў ці лаваў — голая каменная падлога, цёмныя і брудныя сцены. Па іх сачыліся струмені вады. Над дзвярыма, у закратаванай нішы, свяцілася закопчаная газнічка. Адзіная рэч у камеры была — іржавая параша без пакрыўкі... Іра, стомленая дарогай, асунулася на падлогу. Я падклала сваё паліто пад яе плечы і праз сілу ўсміхнулася. Падумалася мне, што ў гэтай нары не вытрываю і аднаго дня. Палохала мяне і інтрыгавала жанчына, якая сядзела ў куце камеры. Я падышла і дакранулася рукой да яе пляча. Яна павярнула да мяне спакутаваны твар — худы, падобны да пыскі мышы — з жывымі шустрымі вочкамі.

— А, гэта вы! Прывітанне, прывітанне! — сказала яна па-руску, моцна акцэнтуючы словы. — Можна хочаце, каб я вам паваражыла?

Толькі цяпер я заўважыла, што на падлозе перад ёю ляжаць невялічкія квадрацікі паперы з намаляванымі на іх адрукі звонкамі, крэсцямі, пікамі.

І, не чакаючы маёй згоды, яна загаварыла:

— Вось што я табе скажу, родная. Кепска з табой. Прыехала ты здальск, але туды больш не вернешся. Чакае цябе хлопец — злы, засмучаны. Не ўбачыш яго больш, родная, не ўбачыш.

— Хопіць! — крыкнула Іра са свайго кутка. — Што вы там мелеце? Варажба гэта глупства! Ідзі да мяне, Бася!

Жанчына пакорліва сабрала карты і разважліва сказала:

— Не хочаце, не трэба!

Я прысела на падлозе каля Іры.

— Хіба ты ёй верыш? — ціха спытала яна. — Яна-ж звар'яцела.

— І я так думаю, — пацвердзіла я.

Тым часам наша суседка пачала здымаць з сябе хустку, затым світар, блузку, спадніцу. Засталася ў бялізне. Цяпер яна пільна ўглядалася ў сваё адзенне.

— Што вы робіце? — спытала ў яе Іра.

— Вошай шукаю, родненькія.

Я паглядзела на яе і замерла. Світар яе роіўся ад вошай. Тады я прыгледзелася да сцен. Па іх поўзалі чэрві.

Плылі дні, і наша жыццё сям-так склалася. Чалавека можна кінуць у найгоршыя абставіны, і ён не так хутка рассыплецца ў попел.

За некалькі дзён да каляд дзверы нашай камеры ад-

чыніліся і да нас упусцілі двух новых таварышак. Абедзве былі маладыя, не на многа больш дваццаці год, але відаць, што не з адной печы елі хлеб. Пругкая дзяўчына ў зялёным берэце, насунутым на вочы, і з тварам, як спелы яблык, закрыла вочы рукамі і выбухнула моцным плачам. Яна прысела на кукішкі і ўсё плакала, у той час як яе сяброўка, светлавалася дзяўчына з кірпатым носам, нерухома стаяла пры дзвярах, пазіраючы ў распачы на сцены і нашы змізэрнелыя твары. Неўзабаве, аднак, дзяўчына перастала лемантаваць, і, як гэта бывае ў дзяцей, яе надзьмуты тварык адразу пасвятлеў ва ўсмешцы. Яна ўскочыла на ногі і, глыбей насоўваючы на вочы берэт, заспявала вясёлую песеньку, прытупваючы ў такт нагамі. Мы ўсе засмяяліся, а бландзінка пляснула рукамі і закрывала:

— Вось бачыце, чалавеку толькі ў першы момант бывае маркотна, а потым ён прывыкае... і ўсё добра.

Дзяўчына ў зялёным берэце перастала спяваць і перасела да нас.

— Мяне завуць Аня, а яе — Шура. Мы з ёю разам жылі, Арыштавалі нас гадзіну назад, бо мы хавалі партызанаў. На шчасце, іх не злавілі.

Расцалавалі мы Аню і Шуру, расказалі ўсё аб сабе, распытвалі, што чуваць на вольным свеце.

У большым коле нам стала весялей. Да таго-ж, у абедзвюх новых дзяўчат бурліла жыццё і тэмперамент. Аня асабліва напаўняла камеру нястомным смехам, спевамі і жартамі. Яна з песні слова не выкідала: магла лаяцца, як запраўскі грэнадзёр, і расказваць такія рэчы, ад якіх вянулі вушы. Іра часта закрывала ёй рот і прасіла:

— Аня, злітуйся...

— Добра, любя, больш не буду, — сур'ёзна запэўнівала яна, а праз хвіліну пачынала зноў.

Шура, у параўнанні з Аняй, была больш спакойная і ўроўнаважаная.

На другі дзень у нашу камеру прывялі яшчэ адну таварышку. Была гэта маладая дзяўчына з вёскі — шчуплая, спакойная і маўклівая. Звалі яе Маруся. За што яе арыштавалі, мы не ведалі.

— Узлі і ўсё, ці мала людзей бяруць? — адказвала яна на нашы пытанні.

Цэлымі днямі стаяла яна каля дзвярэй, набліжаючы што-хвілінна твар да «вочка». Паколькі пакрыўка на ім была адарвана, а шкло разбіта, можна было, уткнуўшы нос у круглую адтуліну, падыхаць «свежым» паветрам з калідора, а таксама ўбачыць кавалак муру процілеглай камеры. Маруся, якая прызвычалася бачыць шырокія палі і вялікія беларускія лясы, адчувала сябе тут, як звярок у клетцы. Але яна не наракала на лёс і не плакала.

Цяпер дні плылі крыху хутчэй. Пасля абеду, калі кожны з вязняў перажываў ужо свой кавалачак, а стражнікі выходзілі, пачыналіся спевы. Былі гэта найлепшыя хвіліны ў нашым жыцці. Штодня, з тым самым хваляваннем, слухала я павучыя і вясёлыя савецкія песні, моцныя і чыстыя галасы, якія грывелі ў каменным калідоры. Звычайна пачынала адна камера, а пасля далучаліся да яе іншыя — песня ўзмацнялася, расла, гучала ў падземеллі, як звон.

«Солнце всходит и заходит, а в тюрьме моей темно», — спявалі камеры. І раптам нейкі голас ламаў мелодыю новай нотаі. Моцны тэнор запяваў частушку. Галасы змаўкалі, пакуль запявала не канчаў свайго куплета, і тады запявала зноў узнімаў сваю журботную ноту.

Аня, Шура, Маруся і нават Лёня былі вельмі музыкальнымі. Яны часта пачыналі спевы. Аня чыстым голасам цягнула солавый партыі. Выскоквала яна тады на сярэдзіну камеры, насоўвала глыбока на вочы свой зялёны берэт і, беручыся ў бокі, спявала з такім запалам і сілай, што камера гула, а голас яе напаўняў усе падземныя закавулкі.

Іра са светлай і радаснай усмешкай ляжала ў сваім куце. Яна штурхала мяне пад руку і гаварыла:

— Ну як, падабаюцца табе нашы песні?

Адказ яна чытала па выразу майго твару.

Вечарам, пасля таго, як гасілі святло, мы клаліся спаць. Гэта была досыць складаная справа. Трэба было ўкласціся ў малой камеры так, каб змясціць шэсць пар ног і рук, не кажучы ўжо аб тулавах. Спалі мы, сціснутыя і скурчаныя. Цяжка было перавярнуцца на другі бок ці выпрастаць ногі. Затое было нам цяплей.

Дваццаць чацвёртага снежня пад вечар, калі я сядзела каля Іры і думала, што цяпер — у польскіх сем'ях — людзі садзяцца спраўляць куццю, на калідоры загрукаталі падкаваныя боты. Крокі набліжаліся да нашай камеры. Мы напружана слухалі: чатыры стражнікі неслі нейкі цяжар. Задыхаліся, а адзін з іх вылаяўся. Цяпер процілеглыя дзверы адчыніліся, і стражнікі ўвайшлі ў пустую камеру. Пачуўся стогн

чалавека, а затым падкаваныя боты вярнуліся на калідор. Стук дзвярэй, скрыгат ключа і крокі, якія ўсё больш аддаляліся.

— Сволачы, кінулі туды чалавека! — крыкнула Аня, прыціскаючы нос да «вочка». — Таварыш, адгукніся! За што цябе ўзялі? Хто ты? — пытала яна ў навічка.

Але вязень не адказваў.

— Слухай, яго-ж неслі, можа ён непрытомны, — сказала Маруся.

Аня не здавалася.

— Слухай, ты, новы! Адгукніся. Тут усе свае. Адказвай, дурненькі!

Вязень маўчаў. Аня, азадачаная, прысела на кукішкі.

— Нямы ты ці што?

Але цяпер з процілеглай камеры данёсся стогн — прыдушаны, хрыплы, быццам у чалавека быў заткнуты рот. Стогн паўтараўся, нарастаў.

Цэлы вечар і ноч чалавек стагнаў, крычаў прыдушаным голасам «забіце» і гаварыў розныя бязладныя словы. Ляжалі мы ў цемры, стуленыя, прыціснутыя адна да адной. Ніхто з нас не спаў. Іра дрыжала ўсім целам, зубы яе ляскалі каля майго вуха. Аня ўвесь час крычала: — Сабакі! Сукіны сыны! Лёня сама сабе нешта мармытала; гэтыя шэпты гучалі як пракляцце.

Пад раніцу вязень змоўк. Гэтая маўклівасць была яшчэ горшай. «Можа, памёр?» — думалі мы.

Апоўдні, калі вылівалі парашы, разнеслася па камерах вестка. Той, хто стагнаў, гэта Алёша Волкаў — вядомы беларускі спявак. Калі прыйшлі немцы, ён два гады ваяваў у партызанах, але ўчора здарылася з ім няшчасце. Міна, якую ён падкладваў пад рэйку чыгункі, узарвалася раней часу і цяжка параніла яго ў галаву, живот і руку. Ён аслеп, страціў прытомнасць. Немцы знайшлі яго залітага крывёй і, не аказаўшы дапамогі, прывезлі ў гестапа. Там яму вярнулі прытомнасць, каб затым катаваць. У астрог прывезлі яго непрытомнага і вечарам кінулі ў камеру. Ён яшчэ жыў...

Усё падзямелле ў гэты дзень нібы вымерла. Людзі ў камерах сядзелі, як мышы. Не спявалі песень, сціхлі размовы, смехі і сваркі. Нават Аня сядзела нерухома ў куце катушка і часта плакала. Яна ні разу не ўсміхнулася. Іра ціхенька мне сказала, што Алёша быў любімым беларускім артыстам. Перад вайной ён часта спяваў па радыё, на канцэртах і ў клубах. Яго голас ведаў кожны савецкі чалавек.

— Ці живе яшчэ? — пыталіся мы праз кожную хвіліну.

Вечарам заступіў на службу стражнік, які па-чалавечаму абыходзіўся з вязнямі.

— Можа, гэта свой чалавек? — гаварылі пра яго.

Праходзячы паўз нашу камеру, ён утыкаў нос у «вочка» і пытаў:

— Ну як там, кабеткі? Жывыя?

Часам падкідаў ён нам дадатковую порцыю хлеба. Цяпер ён ціха адчыніў алёшыну камеру і доўга ад яго не выходзіў. Мы пачулі ціхі стогн, і твары нашы пасвятлелі. Значыць,

Алёша жывы. А стражнік, можа, перавязваў яму раны ці паіў кавай. Калі ён выходзіў з камеры, Маруся ўбачыла праз «вочка» яго руку з кубкам і акрываўленымі анучамі. Яна не вытрымала і закрычала праз шчыліну: «Дзякуй!» Потым хуценька адварнула ад «вочка» збянтэжаны твар.

Стражнік затрымаўся і зазірнуў у нашу камеру.

— А вы што, чаго такія маркотныя?

— Слухайце! — не стрымалася Аня. — Ці выжыве ён?

— Хто?

— Хто-ж, Алёша?

— Ах вы! Усё ведаеце... Лепш... Не пытайце... нашто гэта вам?

— Як гэта нашто? — гримнулі мы ўсе разам.

— Не ведаю, — ціха сказаў стражнік і адышоў ад нашых дзвярэй.

Ірэцюю ноч правялі мы ўсе паміж сном і явай. Ні адна з нас не ведала, ці гэта Алёша стагнаў, ці мы ў сне чулі яго голас.

Цэлы дзень у яго камеры панавала поўная цішыня. Пад вечар яго зноў наведваў «свой» — чалавечны стражнік. Мы тады апошні раз пачулі стогн раненага. З гэтай хвіліны камера Алёшы зрабілася ціхай, найцішэйшай у цэлым падземеллі. Не даходзіў адтуль ніводзін гук, які-б паказваў, што там знаходзіцца чалавек. Аднак Алёша быў жывы. «Свой» наведваў яго змалю кожны дзень, але ўжо ні разу не затрымаўся пры нашых дзвярах.

Мы крыху скінулі з сябе цяжкі сум, хоць непранікальная імгла ўсё яшчэ стаяла ў камеры: усе думкі і размовы кружыліся вакол Алёшы. Здавалася нам, што ад яго жыцця ці смерці залежыць лёс перамогі і тое, ці дачакаемся мы гэтай перамогі. Гэты незнаёмы чалавек цяпер значыў больш, чым калісьці дзесяткі добра знаёмых людзей.

Праз два дні пасля свят у камерах зноў пачаліся спевы. І хоць былі яны больш ціхія і спакойныя, але гучалі яшчэ чысцей і прыгажэй, як раней. Спявалі не толькі для сябе, каб даць разрадку энергіі і ўтапіць сум, але для Алёшы, каб яго заняць. Толькі не ведалі мы, ці чуе ранены гэтыя песні і ці цешыцца імі. Аня шмат разоў крычала праз «вочка»:

— Алёша, Алёша! Ці чуеш?

Але вязень не адгукаўся.

Так мінуў тыдзень. Настаў апошні дзень года — Сільвестр. Правялі мы яго, лежачы ў цемры на вільготнай падлозе, раздзіраючы сярбеушае цела і ўспамінаючы, як бесклапотна і весела праводзілі людзі гэтую ноч на волі, а галоўнае — удосыць елі. Заснулі мы позна.

На наступны дзень мы адчувалі сябе яшчэ больш стомленымі і прыгнечанымі. Пасля абеду мы сядзелі моўчкі на падлозе, кожная паглыбілася ў свае ўспаміны і думкі. Спяваць не хацелася. Іншыя камеры таксама маўчалі. З калідора не даходзіў нават звычайны, прыглушаны гул галасоў падобны да гучання вулляў з пчоламі. Толькі чуваць было, як кроплі вады сочацца па сцяне і падаюць на падлогу.

І тады раптам... Алёша заспяваў.

Яго голас — мяккі, гарачы, шырокі, як рускія стэпы, ударыў аб мур. Здавалася мне, што рушацца сцены, адчыняюцца насцеж дзверы, а перада мной паказваецца глыбокае, пагоднае неба і вялікі, бяскрайні далагляд. Шумяць стэпы, у лясках расквітаюць прыгожыя кветкі, з шумам падаюць з гор патакі, а чалавек ідзе па зялёнай мяжы і думае, што свет прыгожы, цудоўны, няма ў ім ні зла, ні брыдоты. Ёсць толькі пачуцце, узнёслае хваляванне, вялікая радасць і дабро.

Не магла я зразумець усіх слоў песні, але змест выплыў з самой мелодыі. Гэта была партызанская песня — аб вольнай Айчыне, аб перамозе. У голасе Алёшы гучалі любоў і вялікая вера. Гэта спяваў не толькі артыст, але і чалавек. У апошнім куплеце адчувалася, што ён робіць намаганне, каб спяваць, але любоў і вера гучалі ў ім яшчэ мацней. Алёша дацягнуў да апошняй ноты. Скончыў.

Маўчанне, якое цяпер настала, было момантам найглыбейшай расчуленасці. Я заплюшчыла вочы. Пад вейкамі наплылі слёзы.

Праз нейкі момант з усіх камер нёсся страшэнны шум. Вязні падбеглі да «вочкаў» — смяяліся, крычалі, пляскалі ў далоні. Нехта біў кулаком у дзверы, а нехта плакаў.

Аня раўла да непрытомнасці:

— Алёша, мілы, каханы, найдаражэйшы!..

Я расплюшчыла вочы і глянула на Іру, якая паціскала мне руку. Яна была бледная і заплаканая. Абняла мяне за шыю і сказала на вуха:

— Слухай... калі ён... пасля ўсяго, што перанёс... спяваў, дык цяпер я ўпэўнена, што я... што мы... вытрываем, пераможам!

Пераклаў з польскай мовы
Мікола ТАТУР

СЛАВА ДАЯРКІ

НОЧЧУ выпаў першы снег. Хоць у кароўніку і не было холадна, але жывёла была неспакойна. Раніцай, падаіўшы кароў, Тамара Свірская падышла да Маркаўцовай і з трывогай спытала:

— Ну, як у цябе, Люба, менш?

— Літраў на пяць, — адказала тая.

Даяркі ведалі, што ў такі перыяд гэта звычайная з'ява, і ўсё-ж трывожыліся. Стараліся як най-больш сена закласці ў кармушкі. Маркаўцова для сваіх кароў выбірала лепшае сена.

Неўзабаве ў кароўнік заглянула загадчыца фермы Марыя Іосіфаўна Кавалёва. Даяркі, хоць і баяліся яе строгасці, але любілі за прамату, за чуласць. Агледзеўшы кармушкі, з якіх так і выпірала сена, Марыя Іосіфаўна строга заявіла:

— Далей так справа не пойдзе. За поўзімы разбазарым кармы, а пасля што? Ракітай ды верасам карміць будзем?

На ферме ўстанавілі вагі. Марыя Іосіфаўна адпускала кармы толькі па норме. Кармленне і паченне жывёлы ў пэўны час, дзённая прагулка — усё тое, што спецыялісты называюць правільным распарадам дня, стала для жывёлаводаў галоўным у рабоце.

Вялікую сілу мае спаборніцтва. У студзені пачалі вывешваць табель штодзеннага надою. У чырвоным кутку ўсё часцей можна было бачыць даярак. Даволі было адной надаіць на некалькі літраў малака больш, як гэта выклікала новы ўздым у працы.

Любоў Маркаўцова рабіла ўсё абдуманна і ўпэўнена. Яна і падсцілку кіне там, дзе трэба, — абавязкова пад той бок, на якім прывыкла ляжаць карова. Да кожнай у яе асобны падыход. Таму не было выпадку, каб яе каровы ўтойвалі малака. Хутка Маркаўцова абагнала ўсіх даярак, і ў табелі супроць яе прозвішча кожны дзень стаяла значная лічба надою.

У савецкім грамадстве хутка падмячаюць працавітых і сумленых людзей. Аб працоўных поспехах радавой калгасніцы Маркаўцовай ужо не першы год ведаюць

у раёне. І калі прыйшоў час выбараў, працоўныя Пакалюбіцкага сельсовета аднагалосна абралі яе сваім дэпутатам у Вярхоўны Совет БССР. Гэта яшчэ больш акрыліла даярку на працоўныя поспехі.

З вясной з'явіліся новыя клопаты. Даілі кароў чатыры разы ў суткі. У зялёны канвеер увялі азімае жыта, раннюю капусту, канюшыну, віка-аўсяную сумесь, кукурузу двух тэрмінаў пасеву. На прыфермаўскім участку даяркі самі пасеялі пяць гектараў кукурузы. Самі хадзілі касіць жыта для падкормкі кароў, самі дастаўлялі яго на ферму. Праўда, яго было мала: у суткі давалі не больш васьмі кілограмаў на карову. Пасля пачалі касіць канюшыну, віка-аўсяную сумесь. Закладвалі іх нанач у неабмежаванай колькасці.

Надоі раслі з дня ў дзень. Радаваліся даяркі. Былі ўжо дні, калі Любоў Маркаўцова надойвала па 14—15 літраў малака ад каровы. Па яе ініцыятыве арганізавалі начны выпас кароў.

Неяк летам на ферму заглянуў старшыня праўлення.

— Збірайся, Любоў Міхайлаўна. На выстаўку паедзеш, — звярнуўся ён да Маркаўцовай.

— Я-ж летась была, Емяльян Яўстаф'евіч.

— Там зараз шмат новага. Пагутарыш з людзьмі. Нам трэба на ферме новае ўкараняць.

Як зачараваная, хадзіла Маркаўцова па казачных палацах выстаўкі. Яе цікавіла ўсё: пароднасць жывёлы, распарадак рабочага дня, рацыёны, перадагны прыёмы догляду і ўтрымання жывёлы. Поўная ўражанняў, вярнулася дамоў.

— Багаты зялёны канвеер і аўтапаенне — вось што павышае надоі, — расказвала Маркаўцова сяброўкам. — А ў нас што? Кармавых культур пасеялі лічаныя гектары. З-за халоднага памяшкання баяцца прымяняць аўтапаілікі.

— Зараз калгас у сілах і аўтапаенне забяспечыць і на будучы год увесці багаты канвеер, — зашумелі ў адзін голас жывёлаводы. — Трэба ад праўлення патрабаваць.

Л. М. Маркаўцова

— І будзем патрабаваць. Гэта — наш абавязак, — упэўнена заключыла Маркаўцова.

У жніўні на выпасах высахлі травы. Толькі дзе-ні-дзе на ўзлонні яшчэ зелянеў мурог ды ля Сожа трава не паддавалася сухавею. Ледзь узнімалася сонца — ля статку роем віліся сляпні, авадні. Як ні стараліся пастухі лепш напасвіць статак, нічога не дапамагала — надоі пачалі зніжацца.

— Што-ж нам рабіць? — трывожыліся даяркі.

— Толькі падкормка выручыць можа, — адказвала Маркаўцова.

І кармушкі не пуставалі ні днём, ні ноччу. Гэта каштавала даяркам шмат працы, але падкормка дала сваё.

Пачатак кастрычніка прынёс радасную перамогу. Надой ад кожнай каровы на ферме склаў 2 402 кілограмы, а ў Маркаўцовай — 2 946. У спаборніцтве даярак вобласці яна заваявала першае месца.

Пра Маркаўцову жывёлаводы гавораць: «Яна нікога не павучае, хоць і мае на тое права, не знаецца сваёй славай. Найлепшы прыклад — яе старанная праца, яе любоў да справы, да новага і перадавога ў жывёлагадоўлі».

У 1956 годзе Маркаўцова дала слова надаіць ад кожнай каровы па 3 200 кілограмаў малака. Ва ўмовах калгаса імя Леніна гэта высокі паказчык. Пажадаем ёй поспеху!

Н. ЛАПУСТА

Калгас імя Леніна,
Гомельскі раён.

„Успаміны родных аб В. І. Леніне“

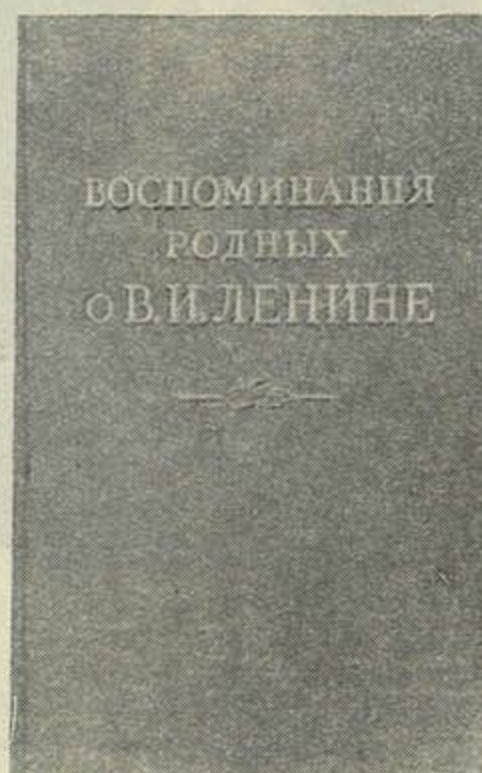
Мне яшчэ ў дзіцячыя гады пашанцавала быць у доме-музеі В. І. Леніна ў г. Ульянаўску. Да гэтага часу памятаю зімовы марозны дзень, гурбы снегу, расчышчаную сцэжку да драўлянага доміка, нічым не адметнага ад навакольных.

З вялікім хваляваннем уваходзіла я ў гэты дом. Дзіцячаму ўяўленню здавалася, што адчыніш дзверы — і ў крэсле ўбачыш Леніна, які будзе расказваць аб сабе.

Прайшло некалькі год. Я зноў наведвала гэты дом. І зноў нешта падобнае дзіцячаму ўяўленню адчула пры ўваходзе ў пакой. Хацелася да ўсяго дакрануцца рукой: да канапы, што прытулілася ля сцяны, да шахмат на сталі, да пакрытых пікейнымі коўдрамі ложкаў. Уяўлялася, як Ленін у маленстве сядзеў за гэтым сталом, гуляў у гэтыя шахматы, хадзіў па гэтых лесвіцах.

Такое-ж хваляванне выклікае і добра аформленая, у карычневым пераплёце кніга: «Успаміны родных аб В. І. Леніне». З першых-жа старонак захапляе прастата і шчырасць апісання. Пісалі кнігу брат, сёстры Леніна і верны сябра яго неспакойнага жыцця — Н. К. Крупская, якая поплеч з ім прайшла доўгі шлях рэвалюцыйнай барацьбы. Гэтыя людзі правялі з Владзімірам Ільічам увесь свой жыццёвы шлях, адчувалі на сабе яго ўплыў. Сам Владзімір Ільіч горача іх любіў. Таму кніга чытаецца з асаблівай цікавасцю.

Са старонак гэтай кнігі Ільіч спачатку ўстае перад

намі жывым, але разам з тым самавітым хлопчыкам, які любіць кнігі, музыку, шахматы; затым — студэнтам, які ўключаецца ў рэвалюцыйную барацьбу, далей — загартаваным рэвалюцыянерам.

Ярка апісваецца і вобраз Марыі Александрэўны — маці Владзіміра Ільіча — мужнай жанчыны, якая ўсё жыццё аддала выхаванню сваіх цудоўных дзяцей.

Каштоўна ў кнізе тое, што жыццё В. І. Леніна апісваецца не ў адрыве ад гістарычных падзей, а ў цеснай сувязі з імі.

Добрую кнігу атрымалі чытачы аб нашым правадыру. З захапленнем яе праچытаюць і дарослыя і дзеці. Шмат карыснага ў справе выхавання дзяцей пачэрпнем для сябе і мы, маці.

Ніна МІЛЮКОВА.

Шосты том збору твораў Кузьмы Чорнага

Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла ў свет шосты, апошні том твораў Кузьмы Чорнага.

У шасцітомнік увайшлі лепшыя творы таленавітага пісьменніка. Сярод іх — шырока вядомыя раманы «Бацькаўшчына» і «Трэцье пакаленне», апавесці «Лявон Бушмар» і «Люба Лук'янская». Сюды ўключаны і творы, якія калісьці друкаваліся толькі ў часопісах і не былі вядомы шырокаму

колу чытачоў. Гэта — раманы «Ідзі, ідзі» і «Трыццаць год». Акрамя таго, тут мы знаходзім раманы «Зямля», «Пошукі будучыні», «Вялікі дзень», апавесці «Вясна» і «Скіп'еўскі лес», апавяданні розных год. У шасцітомніку даецца прадмова і камментарый.

У апошні том шасцітомніка ўвайшлі п'есы, артыкулы, нарысы, фельетоны. Сярод драматычных твораў — п'еса «Бацькаўшчына» — вы-

нік шматгадовага роздуму пісьменніка над асэнсаваннем з'яў жыцця. Тут вобразы, створаныя Кузьмой Чорным яшчэ ў аднайменным рамана, дасягаюць найвышэйшай мастацкай спеласці і завершанасці. Драма «Ірынка» — твор, у якім ідэя ўз'яднання Заходняй Беларусі ў адзінай савецкай дзяржаве атрымала высокамастацкае ўвасабленне. У п'есах «Лета» і «Базылевічавы сям'я» сцвярджаюцца новыя ўстоі, новыя адносіны, якія сталі пануючымі ў нашай соцыялістычнай дзяржаве.

Вялікую цікавасць маюць артыкулы пісьменніка. Многія з іх прысвечаны разгляду творчасці пачынаючых. З гэтых артыкулаў відаць, з якой вялікай увагай і як пабацькоўску ставіўся К. Чорны да літаратурнай моладзі, колькі карысных заўваг, каштоўных парад даваў ёй.

У шосты том, акрамя ар-

тыкулаў на літаратурныя тэмы, уключана публіцыстыка К. Чорнага. Некаторыя з публіцыстычных артыкулаў адшуканы складальнікам Збору твораў у архіве пісьменніка і друкуюцца ўпершыню («На парозе вызвалення», «Подзвіг ціхага чалавека», «Беларускі народ будзе вольным», «Нямецкія фашысты знішчаюць культуру беларускага народа»). Яны напісаны ў перыяд Айчыннай вайны і ўслаўляюць подзвігі працоўнага беларускага народа ў барацьбе з фашысцкімі захопнікамі.

У фельетонах, напісаных таксама ў гэты перыяд, выкрываецца зварынае аблічча ворага ўсяго чалавечтва — нямецкага фашызма.

Выход у свет збору твораў Кузьмы Чорнага ў шасці тамах — вельмі важная і радасная падзея.

Л. АРАБЕЙ.

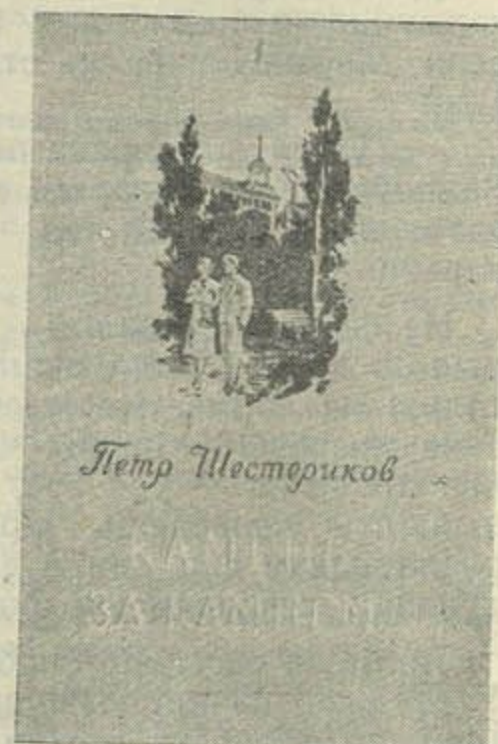
„Камень за каменем“

Аповесць П. Шасцерыкова «Камень за каменем» расказвае аб працоўных буднях будаўнікоў, якія аднаўляюць шаўковую фабрыку ў адным з гарадоў Беларусі пасля пераможнага завяршэння Вялікай Айчыннай вайны савецкага народа над нямецкім фашызмам.

«Камень за каменем» — гэта не «вытворчая» аповесць у дрэнным разуменні гэтага слова. Аўтар здолеў паказаць вытворчасць, будоўлю не пры дапамозе расказу аб тэхналагічных працэсах, а праз раскрыццё характараў сваіх герояў, праз паказ іх вытворчага і асабістага жыцця.

У аснове сюжэта аповесці ляжыць канфлікт маладога гадоўнага інжынера будоўлі Анатоля Юрцава, які толькі што скончыў аспірантуру, з кар'ерыстам і прайдзісветам інжынерам Барысам Майсеевічам Доўбіным. Апошні ў барацьбе з новаўвядзеннямі Юрцава становіцца на шлях шкодніцтва. Ён не грэбае ніякімі метадамі ў гэтай барацьбе. Для дасягнення сваіх кар'ерысцкіх мэт ён выкарыстоўвае нават любоў да Юрцава брыгадзіра дзяўчат-муляроў Валі Сакаловай, за якой увіваецца сябра Доўбіна баязлівец інжынер Кружаеў.

Запамінаецца вобраз маладога муляра Фені Рагачовай, якая вярнулася з фашысцкай катаргі ў Германіі і прыйшла на будоўлю з пакалечанай душой. Ярка выпісаны вобраз арматуршчыка-наватара Міхаіла Букаціна, які звязвае асабістае жыццё з Феняй Рагачовай

і ўсынаўляе яе сына. Удаляя вобразы парторга будоўлі Васіля Паўлавіча Корнева, брыгадзіра тынкоўшчыкаў Вані Ліпатава, комсорга Лены Зорынай, Надзеі Доўбінай, і асабліва цёпла, з вялікай любоўю выпісаны вобразы будаўнікоў старэйшага пакалення — механіка Сідара Аляксеевіча Трафімава і тынкоўшчыка Грыгорыя Філіпавіча Шукала, двух старых прыяцеляў, кадравых рабочых.

«Камень за каменем» — захапляючая, разумная аповесць аб рабочых Беларусі, якія каменем за каменем узводзяць светлы будынак камунізма. І яна, бясспрэчна, выкліча вялікую цікавасць самага шырокага кола чытачоў.

Р. АЛЯКСЕЕВ.

„Птушыная пагібель“

Яўг. КУРТО

Малюнак А. Мазалева

Д А сёлетняй вясны Васю Грамніцкага звалі ў вёсцы Васільком. А з вясны, хто жартам, а хто і ўсур'ез, сталі зваць птушынай пагібеллю. Прыляпіла да яго добрага імя гэты крыўдны ярлык Марынка Канцавая. І хоць-бы справядліва прыляпіла. А то...

Заляцела неяк у васяў двор старая варона. Заляцела і адразу — на куранят. А тыя зусім яшчэ слабенькія, толькі вылупіліся. Пакуль хаваліся пад ганак ды ў крапіву, дык варона амаль палавіну перадушыла.

Хіба-ж не раззлуешся пасля гэтага на чорную зладзейку?! У той-жа дзень Вася пайшоў у лес. Мэта была адна — знішчаць вароніныя гнёзды.

Дадому вяртаўся ён уціхаміраны. У руках была поўная шапка вароніных яек.

На вуліцы сустрэлася Марынка Канцавая. Вася з гордасцю паказаў ёй свае трафеі.

— Вось! Цяпер будуць ведаць, як куранят хапаць.

Марынка прыжмурыла хітрыя вочкі.

— Яешню спячэш?

— Ага, яешню, — у тон ёй адказаў Вася. — Глядзі, — і перавярнуў шапку. Яйкі з глухім лускам пляснуліся ў дарожны пыл.

Марынка піснула, адскочыла ў бок і з папрокам сказала:

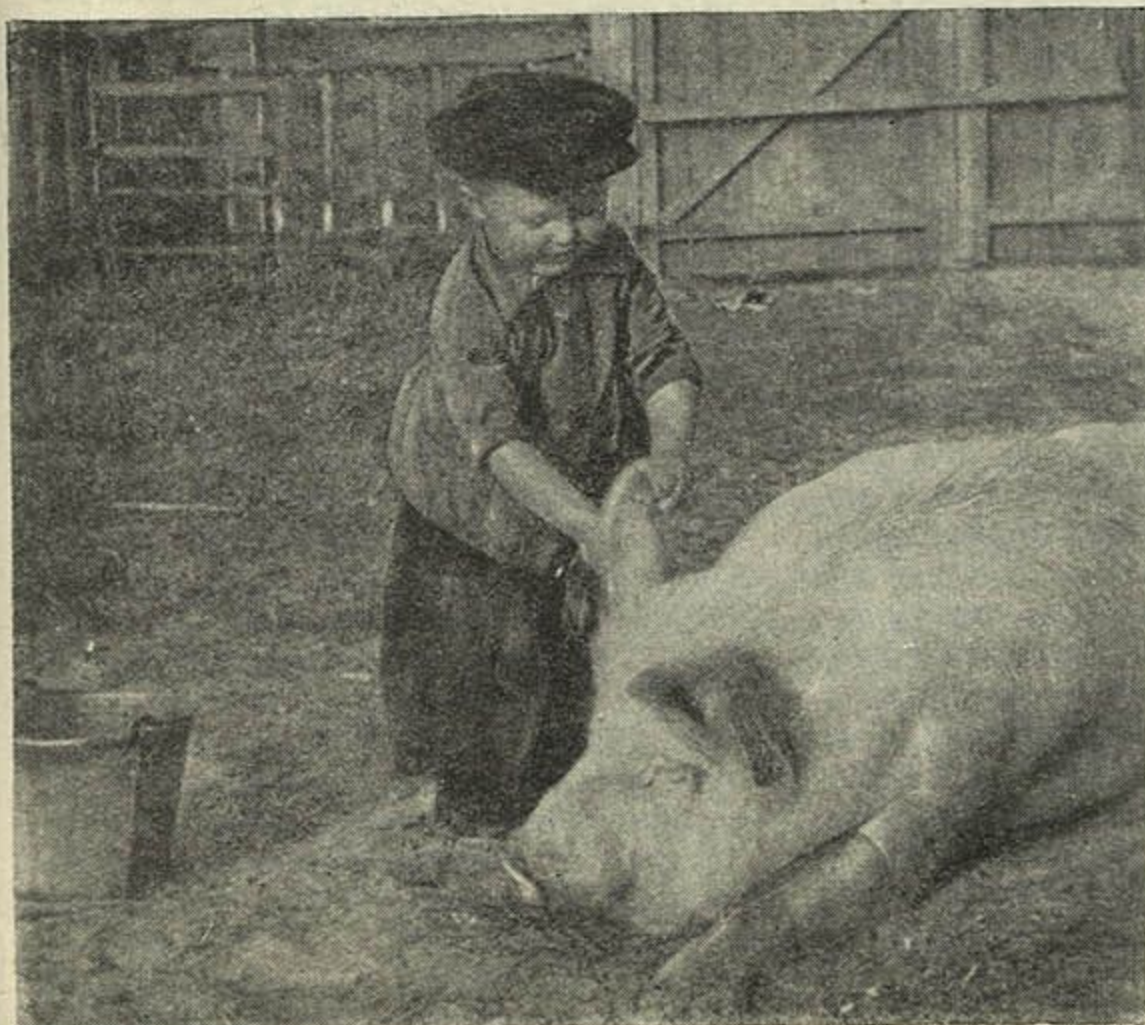
— Эх ты, пагібель птушыная. Нездарма ў цябе вяснушак столькі.

А ў вёсцы чамусьці лічылася: калі ў чалавека вяснушкі на твары, значыць, ён злейшы вораг птушыных гнёздаў.

... Спачатку Вася хацеў як след адлупцаваць Марынку. Нават гнуткі дубец падрыхтаваў. Хай не дае

Мама сказала, што і яго трэба купаць!

Фотаэцюд Л. Шэпелева

мянуса! Потым разважыў, што толку з усяго гэтага будзе мала. Марынка ёсць Марынка. Яшчэ такое са злосці выдумае, што людзі наогул перастануць лічыць яго за чалавека.

Тыдні праз тры пасля выпадку з варонай паслала яго маці за шчаўем. Праўда, не хлапечая гэта справа — шчаўе збіраць. Ды што зробіш, калі маці загадвае.

Каб аднаму не было сумна на лузе, Вася паклікаў з сабой сяброў — Геню і Толька. Тыя таксама захапілі кошыкі.

Каля невяліччай рэчкі Крыніцы, што раздзяляе луг папалам, хлопцы ў пошуках шчаўя разышліся ў розныя бакі. Але толькі намерыўся Вася адшчыпнуць першы лісцік, як на другім беразе Крыніцы матнулася між кустоў чорная з шэрымі рукавамі сукенка.

Ці не Марынка? Ну, канешне, яна. Толькі яна адна і носіць такія стракатыя сукенкі.

Вася прыгледзеўся. Выставіўшы далёка перад сабой кошык, Марынка ўлукаткі бегала па лузе. Прабязьць, паваліцца, потым зноў падхопіцца.

Гульня ў яе такая ці што?..

Глядзеў, глядзеў Вася і нарэшце ва ўсім разабраўся. Марынка не гуляла. Яна ганялася за птушаняткам.

А птушаняці было нялёгка. Паспрабуй уцячы ад такой доўганогай.

Вось Марынка зноў скочыла ў бок, зноў проста жыватом кінулася ў траву — і раптам пераможна зарагатала.

— Ага, папалася, чарцяні!..

У Васі аж у ваччу пацямнела. Ах, вось што ты надумалася! Адным скачком перамахнуў ён цераз рэчку, падляцеў да Марынкi і з сілай тузануў яе за плячук:

— Пусці птушаня!

А яна ляжыць жыватом на кошыку і нагамі дрыгае.

Геня з Толькам падбеглі ў той момант, калі Вася і Марынка, учарэпіўшыся за кошык, са злосцю тузалі адзін аднаго. Непадалёк у траве сядзела птушаня і здзіўлена пазірала на іх. Нарэшце Вася выпусціў кошык.

— Наляцела на птушаня, як варона тая, што нашых куранят пахапала.

Геня з Толькам, грозна падступіліся да Марынкi:

— Ну, давай сюды твой кошык!..

Марынка рванула кошык да сябе і задам-задам паволі пачала адступаць.

Хлопцы злавiлі птушанё і пасадзілі ў гняздо, звiтае між галін лазовага куста над рэчкай. Там было яшчэ трое падлеткаў.

Л. Н. СКАТКІН

Зноў пяцёрка!
Фотаэцюд В. Вяхоткі

КОЖНЫ бацька і кожная маці жадаюць, каб іх дзіця, паступіўшы ў школу, паспяхова вучылася. Імкнучыся да ажыццяўлення гэтага жадання, бацькі могуць і павінны садзейнічаць паспяховаму вучэнню школьніка.

У нашай краіне кожны з бацькоў заняты працай фізічнай або разумовай. Якую-б работу ні выконвалі бацька або маці, іх адносіны да працы, іх клопаты аб палепшанні сваёй работы, аб дасягненні лепшых яе вынікаў могуць служыць узорам для дзяцей у іх вучэбнай працы.

Аднак сустракаюцца выпадкі, калі і ў працавітых бацькоў вырастаюць дзеці, якія бесклапотна адносяцца да выканання сваіх школьных абавязкаў.

Аднойчы да педагога звярнуўся за парадай выкладчык вышэйшай школы. Ён расказаў, што яго сын нядобрасумленна выконвае хатнія заданні, прапускае ўрокі ў школе. Як высветлілася, падлетак не прымаў ніякага ўдзелу ў працоўным жыцці сям'і, у хатняй гаспадарцы: бацькі нават засцілалі яго пасцель. Хлопчык не быў прывучаны ні да якой працы, не ўмеў ён напружваць сваіх намаганняў і пры выкананні вучэбных заданняў.

Выдатны савецкі педагог А. С. Маркэнка, гаворачы аб выхаваўчых сродках, заўважаў: «Ніякі сродак нельга разглядаць з пункту погляду карыснасці або шкоднасці, узяты адасоблена ад усёй сістэмы сродкаў». Значыць, выкарыстанне станоўчага прыкладу бацькоў неабходна спалучаць з сістэматычным прывучаннем дзіцяці да працы, разумнай патрабавальнасцю і разам з тым павагай да яго заняткаў.

Павага выяўляецца ў тым, што

бацькі прызнаюць вучэнне важнейшай справай школьніка, цікавяцца яго поспехамі, дапамагаюць пераадоўваць цяжкасці. Дзіцяці набываюць кнігі і вучэбныя прылады, забяспечваюць спрыяльныя абставіны для заняткаў дома. Бацькі клапацяцца аб тым, каб у той час, калі дзіця рыхтуе ўрокі, дома было ціха, каб школьніка не адрываў ад вучэбных заняткаў.

У сям'і наладжваецца строгі распарадак дня. Трэба, каб дзіця клалася спаць, уставала, рыхтавала ўрокі ў пэўны час, не менш трох гадзін праводзіла на свежым паветры. Дзеці сямі-васьмі год павінны спаць 11—12 гадзін у суткі. Недастатковая працягласць сну шкодна адбіваецца на нервовай сістэме дзіцяці, зніжае яго працаздольнасць. Недасыпанне выклікае павышаную ўзбуджанасць, а часам, наадварот, вяласць. Паводзіны школьніка могуць зрабіцца няроўнымі, вучань не здолее добра ўспрымаць вучэбны матэрыял.

Важным сродкам, які садзейнічае выхаванню культуры працы ў дзяцей, з'яўляецца «куток школьніка» ў сям'і. «Куток школьніка» ўключае: месца, адведзенае дзіцяці для выканання хатніх заданняў, абсталяванне і прылады, неабходныя для вучэбных заняткаў, паліцу або этажэрку для захоўвання кніг, частку сцяны, дзе змяшчаюцца табліцы, карты, карціны, якія садзейнічаюць лепшаму засваенню ведаў.

Пажадана даць дзіцяці асобны столік для заняткаў. Калі гэта цяжка зрабіць, бацькі адводзяць яму пастаяннае месца за агульным сталом, якое ў часе заняткаў пакрываецца аркушам паперы або газетай.

Не трэба дапускаць, каб школьнік садзіўся рыхтаваць урокі за стол, з якога не прыбраны рэшткі ежы, посуду.

Адводзячы дзіцяці месца для работы, бацькі клапацяцца аб тым, каб стол і крэсла адпавядалі росту дзіцяці. Калі стол высокі, трэба на крэсла падкласці кавалак дошкі або які-небудзь іншы прадмет і ў той-жа час прыстасаваць падстаўку для ног. Пры правільнай пасадцы ногі школьніка павінны апірацца на падлогу або на спецыяльную падстаўку. рукі (пераплечча) — свабодна ляжаць на сталі, локці злёгка выступаць за край стала, абодва плячы павінны знаходзіцца на адным узроўні і размяшчацца паралельна перадняму краю стала.

Трэба сачыць, каб месца для заняткаў школьніка было добра асветлена, каб святло падала злева. — інакш цені ад рукі будзе перашкаджаць яму ясна бачыць тое, што ён піша. Вучань, прыступаючы да работы, часам забывае расчуніць на акне фіранкі і піша, чытае пры недастатковым асвятленні.

Нярэдка можна бачыць, як школьнік працягвае чытаць у змроку, забываючы ўключыць святло.

Указваючы дзіцяці, як яно павінна падрыхтаваць месца для заняткаў, як прыстасаваць крэсла, каб зручней было на ім сядзець, бацькі тлумачаць яму значэнне выканання асобных патрабаванняў, напрыклад: пры недастатковым асвятленні хутчэй стамляюцца вочы, пры няправільнай позе, калі дзіця апіраецца грудзмі на стол, яму цяжка дыхаць. Гэта будзе садзейнічаць таму, што дзіця ўсвядоміць важнасць нармальнага ўмоў работы для лепшага яе выканання.

Як лепш абсталяваць месца для вучэбных заняткаў школьніка, у якім парадку размясціць вучэбныя прылады і падручнікі?

Чарнільніца, якой карыстаецца школьнік, павінна быць невялікай па аб'ёму, мець падстаўку, на якую можна класці ручку. Можна скарыстаць «непралівайку», прыстасаваўшы да яе падстаўку.

Чарнільніцу трэба ставіць на сталі бліжэй да правай рукі школьніка, так, каб не прыходзілася працягваць руку да яе праз раскрытыя старонкі сшытка, — інакш лёгка можна змазаць напісанае і пасадзіць на сшытак чарнільныя плямы.

Настаўнік навучае вучня, як трэба трымаць ручку, як набіраць чарніла патроху, як карыстацца прамакаткай. Бацькі павінны пасачыць за тым, каб вучань выконваў указанні настаўніка. Калі вучань піша з кляксамі, пэдкае рукі чарнілам, значыць ён бярэ шмат чарніла або няправільна трымае ручку, — пальцы яго знаходзяцца блізка да яра. Выявіўшы гэтыя недахопы, бацькі даюць школьніку параду, як іх ліквідаваць.

Пры выкананні хатніх заданняў вучню часта прыходзіцца спісваць тэкст з падручніка. Каб зручней было бачыць тэкст, школьнікі кладуць падручнік перад сабою ў нахільным становішчы, выкарыстоўваючы ў якасці падстаўкі стосік кніг або іншыя прадметы. Лепш карыстацца спецыяльнай падстаўкай для кніг, якую школьнік сам можа зрабіць з кавалка кардону або фанеры, прырабіўшы падпорку так, каб падстаўка была нахілена пад вуглом у 45° да паверхні стала.

Гэтая падстаўка можа быць скарыстана і пры чытанні. Калі вучань ставіць кнігу на падстаўку, ён пазбаўляецца неабходнасці трымаць кнігу ў руках, надае ёй правільны нахіл, што забяспечвае лепшае ўспрыманне тэксту і зніжае стомленасць вачэй.

Прыступаючы да выканання хатніх заданняў, вучань праглядае дзёнік, устанаўляе, што яму задана, рыхтуе патрэбныя падручнікі і сшыткі і рас-

кладає їх у тым парадку, у якім яны спатрэбляцца для работы.

Важна, каб бацькі сістэматычна сачылі за тым, як выконваюць школьнікі хатнія заданні. Устанавіць па дзеянню, што задана ў школе, прагледзець шыві і высветліць, ці ўсе заданні выкананы акуратна і правільна, — гэта даступна ўсім, нават вельмі занятым на рабоце бацькам.

Маці або бацька можа выслухаць пераказ школьнікам прачытанага артыкула, праверыць, як вучань вывучыў верш.

Маці Юры — вучня 1 класа 204-й школы г. Масквы — выходзіць двух дзяцей. Яна шмат працуе, але заўсёды знаходзіць час, каб прагледзець шыві свайго сына, праверыць, як ён падрыхтаваў урокі. Юра старанна выконвае заданні і паспяхова вучыцца. Але вось другі прыклад. Маці школьніка Жэні занята не больш, чым іншыя; аднак аб выхаванні сына не клапаціцца. Прышоўшы дамоў з работы, яна не спытае сына аб тым, як ён выканаў заданні, як правёў свой вольны час. А вучань, карыстаючыся бескантрольнасцю, не рыхтуе хатніх урокаў і, натуральна, дрэнна вучыцца.

«Раз пяць я браўся за ўрокі, — расказвае адзін школьнік. — Толькі пачну, а тут па радыё перадаюць цікавыя песенькі, я забываю пра ўрок і слухаю. Сяджу ля акна, вучу гісторыю. Адным вокам гляджу ў кнігу, а другім на двор. Бачу, таварышы пачынаюць гуляць у футбол. Я адразу закрываю кнігу і бягу да іх». Можна быць упэўненым, што пры такіх адносінах да заняткаў вучань прыдзе ў клас непадрыхтаваным. А калі-б хто-небудзь са старэйшых членаў сям'і пасачыў за хлопчыкам, гэтага-б не было. Наадварот, у школьніка паступова выпрацавалася-б умение працаваць сканцэнтравана, мэтанакіравана.

Выхаванне сканцэнтраванасці пачынаецца яшчэ ў дашкольным узросце. Бацькі патрабуюць, каб дзіця ўсюкую работу выконвала старанна, не адцягваючы ўвагі, даводзіла-б пачатую справу да канца. Прызываючы добра сумленна адносіцца да сваіх хатніх абавязкаў, дзіця прывучаецца гэтак-жа старанна выконваць і ўрокі, заданыя ў школе. Дзеці, прывучаныя змалку да парадку, нават у адсутнасці дарослых бяруцца за ўрокі ва ўстаноўлены час.

Бацькі, вярнуўшыся з работы, правяраюць, як правёў дзень школьнік, ці не надта захапіўся гульнямі з таварышамі, ці выканаў усе заданні. Здараецца, што дзіця не выконвала ўстаноўлены рэжым, не падрыхтавала ўрока. Бацькі не павінны пакідаць такіх парушэнняў без увагі. Аднойчы вучань лёг спаць, не выканаўшы хатняга задання. Бацька, прышоўшы вечарам дамоў, прагледзеў яго шыві і выявіў гэта. Хлопчыка разбудзілі раніцай, каб ён паспеў да школы падрыхтаваць урокі. Гэты выпадак зрабіў уплыў на дзіця. Больш такіх фактаў не было.

Бывае, што падлетак нядбайна адносіцца да заняткаў, не цікавіцца вучобай. Многае можна зрабіць для таго, каб падтрымаць цікавасць школьніка да вучэння. Расказваючы дзецям аб сваёй працы, аб адкрыццях у галіне навукі і вынаходствах, аб дасягненнях сацыялістычнага будаўніцтва, удзельнікам якога яны з'яўляюцца, бацькі расшыраюць круггляд школьнікаў, абуджаюць у іх жаданне даведацца больш аб жыцці сваёй краіны, абуджаюць жаданне лепш вучыцца, добра падрыхтаваць сябе да будучай практычнай работы. Карысна даць падлетку пачытаць кнігі, якія расказваюць пра выдатныя справы савецкіх працаўнікоў, расказаць, якія шырокія перспектывы адкрыты ў нашай краіне перад кожным чалавекам, растлумачыць, як важна ўжо на школьнай парце рыхтаваць сябе да будучай дзейнасці.

На маластаранна вучняў вялікае ўздзеянне аказвае грамадская думка таварышаў, піонерская арганізацыя, комсамол, якія сумесна з сям'ёй дабіваюцца таго, каб кожны школьнік старанна вучыўся.

Бацькі сочаць за тым, як школьнік рыхтуе ўрокі, выходзіць у дзіцяці адказныя адносіны да вучобы, самастойнасць у занятках. Калі дзецям цяжка выканаць хатняе заданне, бацька або маці, або старэйшыя браты і сёстры аказваюць неабходную дапамогу, кіруючыся ўказаннямі настаўніка.

Дзеці нярэдка самі звяртаюцца да бацькоў з пытаннямі, калі бывае цяжка выканаць тое ці іншае хатняе заданне. Дзіцяці трэба растлумачыць незразумелае, але ні ў якім разе не рашаць за яго цяжкую задачу, не выконваць складанае практыкаванне. Гэта будзе садзейнічаць выхаванню ў школьніка самастойнасці, настойлівасці, умання пераадоўваць перашкоды. Не выпадкова ў «Правілах для вучняў» падкрэсліваецца абавязак вучня «ўсе хатнія ўрокі выконваць самому».

Ніколі не трэба спяшацца дапамагаць школьніку ў часе падрыхтавання ўрокаў. Часам дастаткова патрабаваць ад яго больш увагі і настойлівасці, каб дзіця самастойна справілася з заданнем. Так, пры рашэнні задач важна растлумачыць незразумелыя словы, дапамагчы вучню зразумець змест задачы. Дапамога бацькоў павінна быць накіравана не на тое, каб ліквідаваць перашкоду, якая сустрэлася, а на тое, каб зрабіць пасільным для дзіцяці самастойнае яе пераадоленне.

Некаторыя бацькі проста не ўяўляюць сабе, якую шкоду яны прыносяць дзіцяці, калі выконваюць за яго хатнія заданні. Адна з вучаніц малодшых класаў прывучалася рашаць задачы толькі з дапамогай бацькі. Прымаючыся за выкананне хатніх заданняў, яна звярталася да яго: «Тата, ідзі рабіць урокі». Залішня дапамога выхавала ў дзяўчынцы баязлівасць, няўпэўненасць у сваіх сілах. Яна не магла выконваць

практыкаванні на ўроках, атрымлівала незадавальняючыя адзнакі за кантрольныя работы. Толькі калі школьніца пачала самастойна рыхтаваць урокі, у яе развіліся настойлівасць, уседлівасць; яна пачала паспяхова авалодаваць ведамі.

Бацькі могуць садзейнічаць замацаванню ведаў вучняў, дапамагаючы ім звязваць тэорыю з практыкай. Напрыклад, навыкі вусных і пісьмовых вылічэнняў можна замацоўваць рознастайнымі падлікамі. Школьніка можна напасіць падлічыць выдаткаванне грошай на куплю прадуктаў для сям'і на дзень, на тыдзень, вылічыць, колькі спатрэбіцца насення для пасеву кветак на клумбах ва дварэ, і да т. п. Добра, калі дома ёсць лічыльнікі, на якіх дзеці могуць практыкавацца ў вылічэннях.

У такой складанай справе, як выхаванне дзіцяці, не ўсё праходзіць гладка. У паводзінах вучня бываюць зрывы. Часам бацькам, нягледзячы на ўсе намаганні, не ўдаецца прымусіць школьніка старанна вучыцца. У такіх выпадках неабходна сумесна з настаўнікамі высветліць прычыны дрэнных паводзін вучня, разабрацца, якімі мерамі дома і ў школе прапавалі ўздзейнічаць на яго, і выправіць дапушчаныя педагогічныя памылкі.

Маці вучня пятага класа сельскай школы так расказвала загадку вучэбнай часткі аб рабоце па выхаванню ў сына настойлівасці ў пераадоленні цяжкасцей:

«Я раней, — паведамляе маці, — абмяжоўвалася толькі слоўнымі ўнушэннямі, але вынікі атрымліваліся дрэнныя. Раз неяк кажу яму засмучона: «Калі-ж ты, нарэшце, пачнеш займацца як належыць?» А сын мне адказвае: «Мама, няўжо вы не можаце ўзяць мяне ў рукі, ды больш строга?» Гэты нечаканы адказ нібы адкрыў мне вочы. Я пераканалася ў непатрэбнасці маіх слоўных унушэнняў. Сын сам добра разумеў, што трэба вучыцца. Ён проста не мог прымусіць сябе займацца, не мог кіраваць сабою. Я вырашыла ўзяцца за яго. Даведалася ў школе аб рэжыме дня і пачала ўважліва сачыць, калі ён рыхтаваў урокі. Цяжка было яму, але я была няўмольнай. Паступова справа пайшла на лад, сын пачаў прыносіць «тройкі» і «чацвёркі». Цяпер я правяраю толькі, ці выканаў ён заданні. Паспяховасць яго добрая».

Штодзённыя клопаты маці аб выхаванні сына ўвянчаліся поспехам.

Увага з боку бацькоў да дзіцяці, да яго вучэння, аказанне неабходнай дапамогі і разам з тым патрабавальнасць да яго садзейнічаюць пераадоленню неспаспяховасці школьніка.

Бацькі абавязаны добра ведаць сваё дзіця, праводзіць з ім больш часу, унікаць у яго справы і інтарэсы.

(З кнігі «Гутаркі з бацькамі аб выхаванні дзяцей у сям'і»)

Парады па кулінарыі

БАРАНОУ БОК З КАШАЙ

Гэтую страву можна прыгатаваць двума спосабамі. Першы спосаб такі. Надрэзаць мякаць ля рэбраў, не праразаючы да канца, каб атрымалася нахштальт мяшка, і напоўніць гэты мяшок грэцкай кашай, якую трэба спачатку прасмажыць з маслам, дадаць у яе рубленых яек, ліверу і сырое яйка, каб яно звязала фарш. Затым гэты мяшок зашываюць моцнай белай або суравой ніткай. Бараніну пакласці на патэльнію, зверну паліць маслам, падліць крыху вады і паставіць у гарачую печ на $1\frac{1}{2}$ —2 гадзіны. У час абсмажвання бараніну часта паліваць сокам з патэльні. Калі бараніна будзе гатова, выбраць ніткі і нарэзаць яе кавалкамі ўдоўж рэбраў.

Другі спосаб прыгатавання гэтай стравы: узяць пярэдняю чвэрць маладога баранчыка разам з лапаткай, асцярожна дастаць усе косці; затым на сярэдзіну атрыманага кавалка мяса пакласці падрыхтаваную, як вышэй было сказана, грэцкую кашу, скруціць усё рулетам (трубкай), перавязав у некалькіх месцах ніткай, пакласці на бляху, паліць маслам або змазаць густа смятанай, падліць бульёну або вады і паставіць у гарачую печ на $1\frac{1}{2}$ —2 гадзіны, часта паліваючы яго сокам з патэльні. Калі вельмі гарача ў печы, прыкрыць бараніну паперай.

На бляху, дзе смажылася бараніна, уліць дзве шклянкі бульёну, пракіпаціць і паліць гэтым соусам гатовую бараніну.

РЫБА У ТАМАЦЕ

1 кг траскі, судака, сома, шчупака або іншай рыбы (калі рыба салёная, то яе трэба замачыць і трымаць у вадзе на працягу сутак; з траскі рэкамендуецца зняць скуру) нарэзаць невялікімі кавалкамі, вымыць у халоднай вадзе, пакласці ў друшляк, даць вадзе сцячы, злёгка пасаліць, паперчыць і кожны кавалак абкачаць у муцэ. На разагрэтую патэльнію

наліць сланечнікавы алей і смажыць на сярэднім агні да паловы гатоўнасці. Скласці рыбу ў шырокую каструлю і выліць на яе алей, які застаўся на патэльні.

На буйнай тарцы нацерці 200 г морквы, падсмажыць тры цыбуліны, нарэзаныя кружочкамі, на сланечнікавым алеі да ружовага колеру, 200 г тамату-пасты развесці літрам цёплай вады, пасаліць па смаку, дадаць кавалачак цукру, калі ёсць, — зеляніну, і ўсё гэта пакласці ў каструлю з рыбай. Накрыць яе шчытна накрывкай і варыць на павольным агні 40 хвілін. Зняць з агню, астудзіць. К сталу падаваць у халодным выглядзе.

ТОРТ

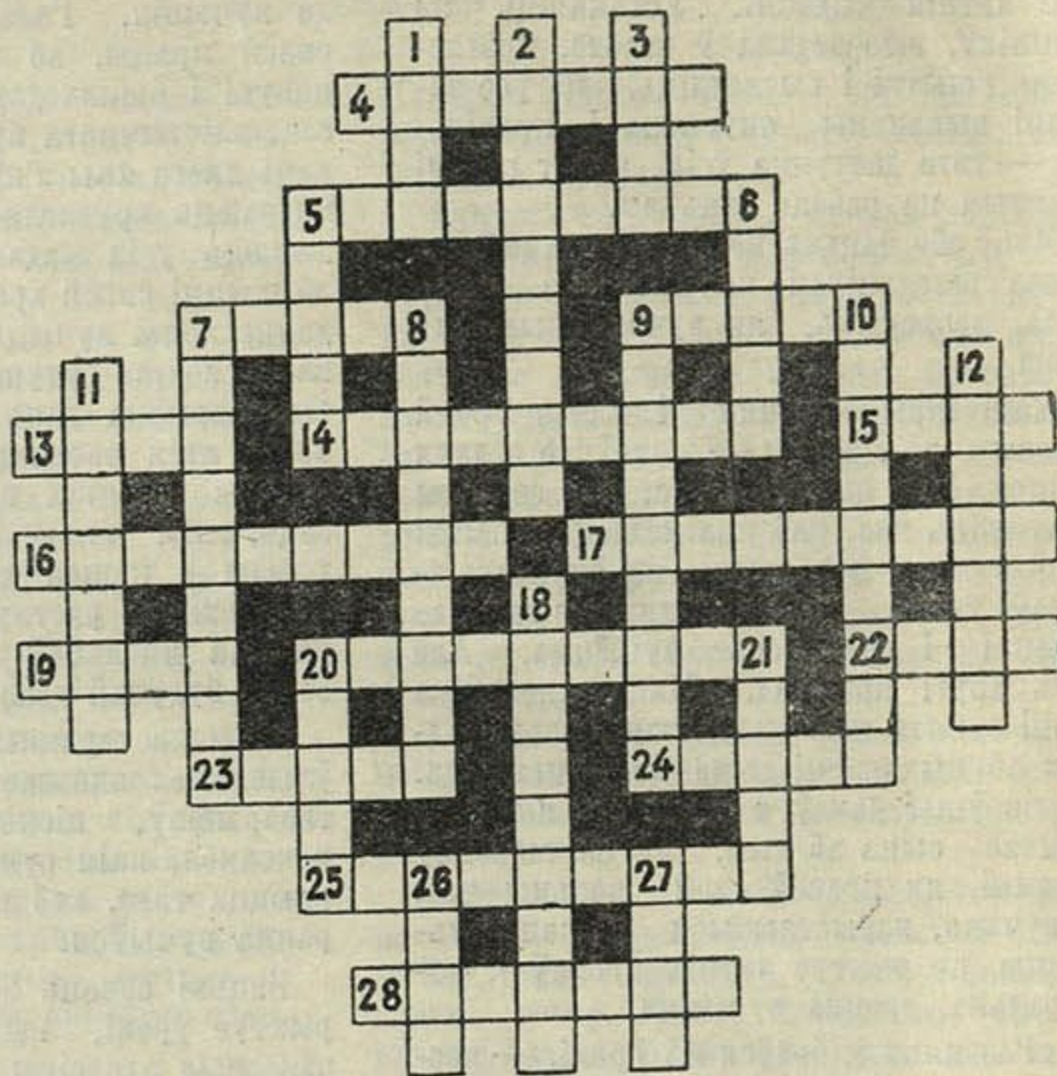
150 грамаў масла, 4 яйкі, 1 шклянку цукру, крыху соды, 2 (тонкія) поўныя шклянкі мукі, $\frac{1}{4}$ шклянкі цукровай пудры, 200 грамаў павідла, крыху арэхаў.

Аддзяліць жаўткі, расцерці іх з цукрам і з маслам, пакласці крыху соды (на кончыку чайнай лыжкі) і муку. Замясіць усё. Атрыманы тлушч ком падзяліць на 3 часткі, спачатку аддзялішы маленькі кавалачак (чацвёрты). Добра змазаць тлушчам вялікую патэльнію і спячы ў гарачай духоўцы 3 каржы (чацвёрты маленькі). Каржы трэба распластаць на патэльні рукамі. Здымаць з патэльні асцярожна, пераварочваючы патэльнію на дошку.

Калі ўсе 3 каржы і маленькі чацвёрты будуць гатовы, збіць у добрую пену 4 бялкі, што засталіся, дасыпаючы туды цукровую пудру, і туды-ж пакласці павідла, працягваючы збіваць. Атрымаецца шмат густога крэму. Ім прамазаць роўнамерна 3 вялікія каржы, складаючы адзін на другі. На верх апошняга каржа, пасля таго як ён прамазаны крэмам, насыпаць дробна пасечаныя арэшкі і растоўчаны ў крошку чацвёрты маленькі корж.

КРАСВОРД

Склаў П. Гурчонак

Па гарызанталі: 4. Хімічны элемент. 5. Частка граматыкі. 7. Сталіца краіны народнай дэмакратыі. 9. Даўганосая птушка. 13. Прыток Волгі. 14. Зборнік выбраных твораў розных аўтараў. 15. Маленькі адростак мозгу. 16. Спалучэнне ўсіх партый у музычным творы. 17. Вучэнне аб паходжанні відаў. 19. Гаручая вадкасць. 20. Ступень магутнасці. 22. Від мастацтва. 23. Спартсмен. 24. Рака на Беларусі. 25. Частка гадзінніка. 28. Пакаленне.

Па вертыкалі: 1. Музычны інструмент. 2. Італьянскі народны танец. 3. Від спорту. 5. Адзінка верша. 6. Пасяджэнне. 7. Пластычнае рэчыва. 8. Агульнае прызнанне. 9. Рускі палкаводзец. 10. Горад у Арменіі. 11. Апарат для друкавання копій. 12. Непрамакальная тканіна. 18. Магазін. 20. Вялікі будынак. 21. Гранічная норма. 26. Буйнае злучэнне суднаў. 27. Кіраўнік партызанскага руху на Далёкім Усходзе.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 10.

Па гарызанталі: 1. Баланс. 7. Тэраса. 10. Украіна. 13. Аўтакалона. 14. Апартунізм. 16. Базіс. 17. Картатэка. 18. Сцяна. 21. Крытыка. 25. Дынаміт. 27. Бінокуляр. 28. Рукзак. 29. Сабака. 33. Бісквіт. 34. Шамякін. 35. Аксіёма. 39. Шыфер. 40. Патранташ. 41. Манто. 44. Інструмент. 46. Марыянетка. 47. Квадрат. 48. Навела. 49. Атаман.

Па вертыкалі: 2. Афганістан. 3. Адрас. 4. Сувораў. 5. Арка. 6. Ніна. 7. Тачанка. 8. Рэшта. 9. Семнаццаць. 11. Бамбук. 12. Імпарт. 15. Кардон. 19. Экскурсія. 20. Дыдактыка. 22. «Русалка». 23. Вітамін. 24. Албанія. 26. Іпадром. 30. Дыялектыка. 31. Акурак. 32. Свінаферма. 34. Шышкін. 36. Аловак. 37. Талерка. 38. Дабрата. 42. Вусце. 43. Мятла. 45. Ткач. 46. Мара.

На першай старонцы вокладкі: малюнак А. Кашкурэвіча

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 07188

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 8/XII-55 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23.

Тэлефон 2-33-03.

Друкарня імя Сталіна, Мінск.

Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 100 000 экз. Заказ 735.

Песня Дзеда-Мароза

Музыка И. РОНЬКИНА

Слова П. БОНДАРАВА

Allegro

Allegro

Добры дзень, ребяtki!

Я вясе лыдзед мароз, у мя нечырвоны нос,

світ-ка доў-га-я да пят, ве-ся-лю я ўсіх рабят Гоп, гоп тра-та-та,

жыць на све-це люба-та!

Для паўтору

Для канца

ба-ра-ду я не стры-гу, жыць на све-це люба-та!

Я вясёлы Дзед-Мароз,
У мяне чырвоны нос,
Світка доўгая да пят,
Весялю я ўсіх рабят.

Гоп, гоп, тра-та-та,
Жыць на свеце любата!

Бараду я не стрыгу,
А па пояс берагу.
Я вялікі маю кій,
Клунак з цацкамі цяжкі.

Гоп, гоп, тра-та-та,
Жыць на свеце любата!

Гэй, збірайце карагод,
Сустрайце Новы год!
Падарункі вам прынес
Ваш вясёлы Дзед-Мароз.

Гоп, гоп, тра-та-та,
Жыць на свеце любата!

*

1934 F.

1934

